

בִּינָקָה

צעד אחד לפני כולם

בִּינְקָה

(בנימין פרידה)

צעד אחד לפני כולם

כתב וערך : מיכאל פאר
עיצוב והדפסה : "קורות" – דפוס קיבוץ ברעם
אפריל 2011

זו אותה האהבה
אריק איינשטיין

כשהיינו צעירים
את זוכרת,
אז פרחה האהבה
והיום אחרי שנים
אין אחרת -
זו אותה האהבה.

"השתנית אהובי" -
את אומרת
וגם את אהובתי,
"על הכול הייתי שוב,
שוב חוזרת"
כמה טוב שאת איתי.

כשאת איתי שמחה וצוחקת
אז אני צוחק איתך
וכשאת פתאום בוכה וכואבת
אז אני הולך איתך.

"תחבק אותי עכשיו" -
את אומרת
אז גם את אהובתי.
"על הכול הייתי שוב,
שוב חוזרת"
כמה טוב שאת איתי.

הקדמה

בשנות חיי עד כה חייתי לצידן של מספר דמויות שהן משמעותיות עבורי: בראש ובראשונה אימא ואבא, אחריהם – סבא וסבתא.

היו לי חוויות רבות עם סבא וסבתא: אכלתי אצלם לאחר תום יום הלימודים בבית-הספר; ישנתי בביתם; חזרתי עם סבא מבית-הספר; שוחחתי עם סבתא על דברים שקרו לי, גם על חבר חדש. ידעתי שאם ברצוני להתפנק קצת, זו הכתובת, יש לאן לפנות.

גם היום, בגיל עשרים ושתיים, אני לוקחת את סבא לירקן במושבה ולצביקה במכולת, ונהנית להסתובב בתחנת הדלק כדי לשמוע שבחים על סבא ועל אבא.

סבא הינו אדם נדיב, קשוח ואוהב. סבתא – מפנקת, אוהבת, אישה חכמה, אשת חייל. ובין שניהם שוררת כל השנים זוגיות, אותה אני מאחלת לעצמי, לאחותי ולאחי. כל כך הרבה שנים הם ביחד, ועדיין ניבט מעיניהם אותו מבט אוהב ודואג!

כבר בהיותי בת שש-עשרה רציתי לכתוב ספר או להפיק סרט על סבא וסבתא, ליצור משהו שגם ילדינו יוכלו להתרשם כיצד גדלנו, ומי היו האנשים שהשפיעו עלינו והיוו עבורנו דוגמא ומודל, דמויות אותן הערצנו.

הספר הזה מוקדש לסבא בינקה ולסבתא אסתר, ולכל שאר בני המשפחה בהמון אהבה גדולה!

נוי

א. בית ההורים, חיים וצפורה פרידה

אי אפשר להתעלם מהעובדה ששמו של גיבור ספרנו – בינקה – הינו ייחודי ומקורי. כאשר מלאו ימיה של אמו צפורה ללדת, בראשית שנת 1924, נודע לה על כך שאביה בנימין נפטר בעיר רוקטינה שבאוקראינה, ליד קייב. שם, באוקראינה, כינו אותו: רב בניומין, והיא ביקשה להנציח את שמו, אך הזיכרון הטרי היקשה עליה לציין את השם במפורש. כך יצא ששמו הרשמי הינו בנימין, אך מיד עם הולדתו החלה אימא לכנותו בשמות חיבה דומים – "בינקה", "מינקליה" – ומכולם נקלט הכינוי "בינקה", שהפך לשם בו הוא מופר כל השנים בבאר-יעקב. לימים, שאלה אותו אמו: "האם אתה כועס על שמך", והוא ענה: "בנימין יש הרבה, בינקה יש רק אחד!".

אביו, חיים פרידה, נולד ב-1883 בפולין, עלה לארץ-ישראל ב-1904, בתקופת "העלייה השנייה", והגיע לבאר-יעקב ב-1907, שנת הקמת המושבה. האב עזב את בית הוריו ללא ידיעתם ועלה לארץ בגפו, משום שהם התנגדו לכך. הגיע לארץ באוניה, ובנמל יפו ירד לחוף, לאחר שהורד בסל קלוע לסירה, בה היטלטל עד לחוף. חיים היה חלוץ בהכרתו, ומיד עשה דרכו למושבה פתח-תקווה, שם עבד אצל פרדסן ותיק. התגורר בצריף, למד את סודות המקצוע, והפך לפרדסן ומומחה להרכבת הדרים. לאחר שלוש שנים ביקש להיות עצמאי, ובכסף שחסך רכש חמישים דונם במושבה באר-יעקב, עבורם שילם במזומן. בנה לעצמו בית על גבעה ונטע בשטח שרכש מטע שקדים. אגב, בנו הבכור, כרמי, נולד במטע – ב-1918 – ומכאן שמו.

לימים סיפר האב כי פעם אחת היכה קצין תורכי שבא לגנוב שקדים. כל מי שיודע עד כמה היה הכבוד חשוב בעיני הקצינים התורכים, מבין שהיה זה מעשה נועז ומסוכן מאין כמוהו, אך הוא מעיד גם על אופיו של האב. כאשר תפס מה עולל, עזב חיים את ביתו ומיהר להסתתר. כעבור זמן לקח על עצמו רופא מהמושבה ראשון-לציון, שהיה קשור עם התורכים, לערוך סולחה, כדי לסיים את הסכסוך. האם צפורה, שהייתה היחידה שידעה היכן מסתתר האב חיים, הלכה ברגל לבשר לו כי הסכסוך הסתיים ולהחזירו הביתה.

ועוד סיפור מעניין על האב חיים: לאחר זמן הסתבר כי מטע השקדים אינו רווחי ואינו משתלם. החליטו ההורים לעקור את המטע ולחרוש את השטח. שכרו את שירותיו של אדם בעל זוג פרידות והלה חרש את השטח. כשסיים את עבודתו, ביקש חיים לשלם את שכר החריש, עבור שטח ששטחו חמישים דונם. בעל הפרידות אמר: "השטח שברשותך גדול מחמישים דונם". חיים הופתע וטען: "זה מה שכתוב בשטר המכירה, מה גורם לך לחשוב אחרת?". חיים אפילו נפגע: "מאשימים אותי בגניבה? לא תהיה כזאת!". הוא הציע לחורש: "בוא נלך למוכתאר, נעלה בפניו את המחלוקת ונבקש כי ימצא פתרון של פשרה". אמר החורש, קווקזי במוצאו: "הייתי כבר אצל המוכתאר, נפגשתי עם ועד המושבה, הם תומכים בך, אבל אני אומר לך – יש לך יותר מחמישים דונם". וכך סיימו את הדיון ביניהם. כעבור שנים, ובינקה כבר תלמיד בבית-הספר בכיתה ג', הבחין בשני אוהלים ניצבים בשטחה של המשפחה וכן ראה עמודים באמצעותם מדדו את השטחים. המודדים גילו, באופן מדויק, שבפועל השטח שבידי האב אכן גדול בחמישה דונם ממה שהיה

רשום אצלו! איך ידע זאת בזמנו החורש? ובכן, הוא הסביר:
"אני מכיר את הפרידות שלי, את מידת השטח שהן יודעות
ומסוגלות לחרוש בזמן מסוים, וכך הגעתי למסקנה שבאותה
פעם חרשו יותר"...

האם – ציפורה לבית רוזומינסקי – נולדה ב-1893 ועלתה
לארץ ב-1913. אביה עלה לארץ עוד לפני כן, שלח לבני משפחתו
כסף כדי שיעלו גם הם לארץ, ובעצמו נסע לאמריקה. היא
הגיעה לכאן, פגשה פה קרובת משפחה שלה והחליטה להישאר.

חיים וצפורה פרידה, מראשוני באר-יעקב

חיים הפך למומחה להרכבות הדרים, שמו הלך לפניו, והוא
נענה להזמנות והגיע למקומות שונים בארץ אליהם נקרא לבצע
עבודות מקצועיות. באחת הפעמים הגיע לרוחמה, שבנגב
הצפוני, לתחנת הניסיונות שפעלה שם. חיים וצפורה כבר הכירו
זה את זו והיא הצטרפה אליו ברוחמה. חבריו היקשו: "פרידה,

עד מתי?“, חיים הבין את הרמז ונתן את הסכמתו להינשא לצפורה. החברים הביאו רב מהעיר עזה, שהעמיד חופה, וכך קמה המשפחה.

שלושה צאצאים נולדו לחיים וצפורה: הבכור כרמי, שלימים שינה את שם משפחתו ל"יוגב", ילד חכם ומוכשר שהצטיין בלימודיו ועשה חיל במישור ההשכלה והאקדמיה. ממש בעת שספר זה נכתב, נפטר כרמי והוא בן תשעים ואחת. בינקה הוא האמצעי, נולד בבאר-יעקב, בסיוע רופא ומיילדת, ובת הזקונים שרה, הצעירה מבינקה בשבע שנים, וחייה עד היום בבאר-יעקב.

שלושת האחים: בינקה, שרה וכרמי

זמן מה לפני לידת שרה, נסעה צפורה לבית היולדות בתל-אביב. מכיוון שהתחבורה לא הייתה נוחה וזמינה, חששו נשים בהריון להיקלע למצב שבו לא יספיקו להגיע לבית-החולים בהגיע זמנן ללדת. לפיכך נהגו במהלך החודש התשיעי לעבור לתל-אביב ולהתגורר בסמוך לבית היולדות. צפורה עברה ליפו, התגוררה אצל משפחה גרמנית בסמוך לבית היולדות והמתינה

ללידה. חיים בדיוק ביצע באותם ימים עבודה בחדרה, שלא יכול היה להרשות לעצמו להפסיד. כך יצא שכרמי ובינקה נותרו לבד, וכאשר השכנה בישרה להם שאימם ילדה ובקרוב תחזור עם התינוקת, יצאו שני הילדים לקבל את פניה בתחנת הרכבת. צפורה ירדה מהרכבת, שלחה מבט לעבר בינקה והפטירה: "אוף, כמה שאתה מלוכלך!". באמת לא היה מי שישגיח על השניים, אבל בינקה דווקא נהנה מכך. עם השנים, כאשר שמע בינקה הורים המונועים מילדיהם להתלכלך, ומודאגים מכך שאינם מתרחצים, חשב לעצמו: "אני כבר עברתי מצב כזה, לא חליתי ולא מתתי מכך"...

דאגות הקיום ליוו את אנשי באר-יעקב ואת בני משפחת פרידה במשך שנים רבות. כמה מהם עשו מעשה, ובתחילת שנות ה-20, כאשר הוקם מושב העובדים נהלל, עברו להתגורר שם וקיבלו אדמה, מכסת מים, צינורות ותקציב. בינקה: "לא אהבתי את המהלך הזה, משום שהם מכרו את מה שהיה להם כאן, וקיבלו בנהלל הכול בחינם. גם אבא, שהיה ימני בהשקפותיו הפוליטיות, לא תמך בסגנון הזה ולא עלה על דעתו לעבור".

חיים מצא עבודה אצל הגרמנים, בחוותו של שפון – היום קיבוץ נצר-סרני - שידע להעריך את כישוריו של חיים ושמח להעסיק אותו. כאשר גדל בינקה והחל ללמוד מאביו את סודות המקצוע, הצטרף אליו. האב ידע להעריך את השכר הקבוע שקיבל מהגרמני, ולנוכח קשיי הקיום, העדיף את האפשרות הזו.

אם לחזור אל סבא בנימין, בינקה הפליא לספר על ביתו של הסבא בחוץ-לארץ בפרטי פרטים. מי ששמע זאת, שאל

בתמיהה את בינקה : "איך אתה יודע, היית שם?". בינקה עונה :
"כמובן שלא הייתי, אבל גם על כך יש סיפור : בילדותי הייתי
רזה במיוחד ולא תמיד רציתי לאכול. אימא אימצה מנהג של
הורים רבים, שנהגו לספר לילדיהם הקטנים סיפורים מפליגים,
מעוררי דמיון, וכאשר הילד נשבה בקסם הסיפור והקשיב פעור-
פה, ניצלו זאת כדי להאכילו, בלי שירגיש... אימא הפליגה
בסיפורים על משפחתה, על טחנת הקמח של אביה, שפעלה
בכוח המים וכל השכנים באו לטחון שם את הדוחן, ואני קלטתי
אותם ולמדתי אותם בעל-פה... בני משפחתי, שנסעו כעבור
שנים לאוקראינה, נדהמו להיווכח עד כמה דייקתי בתיאורי,
למרות, שכאמור, כלל לא הייתי במקומות האלה... כדי לגרום
לי לאכול, אפילו איימו עליי שיאלצו לתת לי זריקות אם לא
אוכל, כפי שהמליץ הרופא. לאחר שקיבלתי את הזריקה
הראשונה, החלטתי שעדיף בכל זאת לאכול"...

בספר "באר-יעקב, מאה שנות התיישבות" סיפרו הבנים על
אביהם חיים :

על שלושה דברים עולמו של פרידה עמד : על התורה – הבן הבכור
כרמי היה איש תורה ; על העבודה – הבן השני בנימין היה איש
עבודה ; על מעשים טובים – הבת שרה הייתה אחות רחמניה.

פרידה היה איש עבודה מובהק, פועל חרוץ ומסור, וקשור לאדמתו
עד יומו האחרון. הוא ביצע את כל תהליך העבודה לבדו : חפר, זמר
וגזם, זיבל ועדר. הוא נסע עד לחדרה לעבוד בפרדסים, כי החיים היו
קשים. רק בסופי השבוע הגיע הביתה.

אימא עבדה לצידו בפרדס. אבא עשה הרכבות ואימא קשרה. נשאה
איתו בעול במעלה הדרך הקשה. בעבודה מחוץ למושבה הוא קם

בשלוש לפנות בוקר, ורכב על חמור לבית דגן. בגלל יושרו אנשים
סמכו עליו, אפילו הערבים.

האיכרים היו חייבים ללוות כסף מהבנק כדי לשרוד. ההלוואה
ניתנה תמורת "שטר טובה", שיכול היה להינתן רק על-ידי קבוצה
מצומצמת: יצחקי, זהבי ופרידה. רק הם היו רשאים לחתום ערבות
ולא הסכימו לשתף אנשים אחרים בכך.

בענייני תשלומים וגמילות חסדים היה פרידה עומד בדיבורו,
מדייק ומקיים את הבטחתו בקפדנות יתרה.

כאשר אבי נטע את פרדסו, הגיעו אנשים מנחלת-יהודה ונטעו 400
עצי תפוז ו-400 עצי אשכולית. את המים נשאו בפחים מהבאר,
מרחק של 400 מטרים. התשלום לפועלים היה בכך שאמי ציפורה
בישלה להם עוף לארוחה. הם אכלו, שבעו וחזרו ברגל לנחלת-
יהודה, עד-כדי-כך היה המצב קשה.

ב. תולדות המושבה באר-יעקב

(ע"פ הספר "מאה שנות התיישבות",

שכתב יהודה דוד, ויצא לאור ב-2008)

במשך מאות שנים היה אזור השפלה שומם. מי שהתגוררו בו, וגם זה לא באופן קבוע, היו בדואים משבט "סתריה", שנתנו לו את השם "ואדי לימון".

ברבע האחרון של המאה ה-19 עלתה חשיבות האזור. הכומר לודביג שְנֵלר הוא שגאל את האזור משממונו והקים בית-ספר חקלאי. בשנת 1889 הצליח שנלר לחכור שטח של כ-10,000 דונם מהתורכים למשך 40 שנה, והחל לעבד אותו, תוך שהוא מעסיק את הבדואים המקומיים, ששמחו לעמיד את כוח עבודתם, כדי להבטיח לעצמם פרנסה.

בשנת 1897 הוקמה במקום חווה חקלאית גרמנית, שנקראה "חוות שְפון", על-שם מנהלה, כומר לותראני. הוא הקים בשטח שרכש בית-ספר חקלאי לילדים ערבים. כמו-כן קדח באר, שנתנה מים בשפע, והוא נתן לה שם: "באר השלום והישע", ובערבית – "ביר סאלם".

בתחילת המאה ה-20 פרסמה עיריית רמלה הערבית הודעה על מכירת קרקעות. המוסדות הציוניים החליטו לרכוש אדמות למען אגודת "חובבי-ציון" ורכשו לשם כך את שטח ואדי לימון. כעבור שנה נמכר השטח לקבוצה של יהודים שעלו מהקווקאז ולפועלים מאנשי העלייה השנייה, כדי להקים מושבה. קבוצת

הרוכשים מנתה 25 איש: 17 עולים מרוסיה, 7 מקווקאז ואחד מפרס. את 2,000 דונם חילקו ל-40 חלקות שוות.

בתחילת מלחמת העולם הראשונה השתכן מטה הצבא הגרמני בחוות שפון הגרמנית, והמטה התורכי חנה במושבה.

ב-1917 פרצו הצבאות הבריטים לארץ-ישראל מדרום, הבקיעו את הקווים של התורכים והגרמנים, השתלטו על רמלה וסביבתה, והחלו להניח מסילת ברזל ממצרים אל לוד. המסילה עברה ליד באר-יעקב וביר-סלים, היא חוות שפון.

לאחר כיבוש האזור, התמקם הצבא הבריטי בביר-סלים, בין היתר משום ששימשה צומת דרכים. מכאן יצאו הפקודות להמשך מסע הכיבוש הבריטי, שהביא לגירוש התורכים מארץ-ישראל.

* * *

מי היו ראשוני המתיישבים היהודים?

הטֵטִים – הם יהודים מהרי הקווקז, שעלו בעליה הראשונה. רובם הגיעו מהמרכז הגדול שלהם – דרבנט. בקרב בני הקהילה הקווקזית התפרסם הרב יעקב יצחקי, ששימש רב ראשי, דיין ומנהיג העדה. חברי הקבוצה פנו עוד ברוסיה אל אגודת "חובבי-ציון" בבקשה להתיישב בארץ-ישראל ולהקים בה יישוב חקלאי.

המושבה באר-יעקב נוסדה ב-1907 כמושבה קטנה, מוקפת בכפרים ערביים. בדידות ופחד היו מנת חלקם של מתיישביה, שסבלו התנכלויות והתנפלויות, אך עמדו באומץ מול התלאות. חלומם – להרחיב את שטח המושבה ולהגדיל את מספר תושביה – התגשם רק עם קום המדינה, כאשר במהלך מלחמת העצמאות פינו הבריטים את המחנות באזור, ובייחוד לאחר

שבחודש יולי 1948 כבשו יחידות צה"ל את הערים הערביות השכנות לוד ורמלה, מהלך שבעקבותיו ברחו עשרות אלפי ערבים וננטשו כפרים רבים.

בשנת 1950 הוקמה ליד המושבה התיישבות חקלאית, שכללה 39 יחידות משק ו-12 משקי-עזר. ההרחבה קיבלה לימים את השם "נווה דורון", לזכרו של הצנחן דורון שושני, שנפל בצידון, במלחמת לבנון הראשונה.

מקור שמה של המושבה: כאשר הוחלט לתת למושבה שם עברי, התקיימו מספר אסיפות, הוצעו הצעות והתעוררו ויכוחים. לבסוף הועלו שתי הצעות: קבוצה אחת הציעה – "באר שלום", לציון גילוי הבאר; קבוצה שנייה הציעה – "באר יעקב", צירוף של גילוי הבאר וציון שמו של הרב יעקב יצחקי, מנהיגה של קבוצת הקווקזים – וזה השם שהתקבל.

ג. מי ללימודים ומי לעבודת כפיים

כבר מראשית ימיה של המושבה התנהל ויכוח בשאלה: האם יש לפתוח בית-ספר במקום, או שעדיף לשלוח את הילדים ללמוד בראשון-לציון, מרחק של שעה וחצי הליכה, בקיץ ובחורף, בדרך עפר בלתי סלולה. הנהלת "חובבי ציון" באודסה התנגדה להקמת בית-ספר לשבעה ילדים, אך הוועד המקומי לא ויתר ועשה כל מאמץ לשכנע בחשיבות ונחיצות הקמת בית-ספר ביישוב. זאת עקב המרחק הגדול מראשון-לציון, אך גם משום שראו לנגד עיניהם את המושבה גדלה ומתפתחת, וטענו כי חינוך מקומי הינו מרכיב חשוב בהתפתחות המושבה ובהעמקת הקשר של התושבים אליה.

בשנת 1910 הוקם "בית-ספר", אם-כי ללא מבנה וללא ציוד לימודי, שבו לימד מורה אחד, והילדים בכלל ישבו על הארץ. נדרשו עוד מספר שנים עד שהוקם מבנה של שני חדרים, בו למדו כל ילדי המושבה. כל כיתה מנתה ארבעה עד שישה ילדים, שהתרכזו סביב שני שולחנות שניצבו מחוברים. בתחילה ישבו בחדר אחד ילדים מכיתות שונות, והמורה עבר ביניהם, הדריך כל קבוצה בהתאם לגילה, השאיר עבודה לתרגול עצמי – והמשיך הלאה. אף אחד לא ציפה באותן שנים למשהו מתקדם יותר והיה ברור כי זו הינה "קביעת עובדה", שתישא פירות בעתיד.

האח הבכור כרמי למד שבע שנים בבית-הספר במקום ובשנה השמינית נשלח ללמוד בראשון-לציון. אביו צייד אותו בחמור, עליו רכב ואותו החנה בסמוך לבית-הספר, ממתין לסיום

הלימודים, עת החזיר את כרמי הביתה. אלה היו תנאי לוכסוס,
לא כל אחד יכול היה להרשות לעצמו "רכב צמוד" כזה...

מי שסיימו את שמונה כיתות היסודי ורצו להמשיך ללמוד
בתיכון, נאלצו לעשות זאת במקום אחר. יש שבחרו ללמוד
בתל-אביב ונסעו מדי יום הלוך ושוב ברכבת או באוטובוס,
כאשר לכך יש להוסיף הליכה ברגל בתוך תל-אביב, עד
לגימנסיה "הרצליה", שנמצאה היכן שהיום ניצב "מגדל
שלום". והיו גם תלמידים שהוריהם ביקשו לחסוך להם את
הנסיעה המעייפת מדי יום, ושכרו עבורם חדר אצל משפחה
בעיר, שם התגוררו וחזרו לביתם במושבה רק בסופי השבוע.

בינקה אהב ללמוד ובעיקר הצטיין בחשבון. המורה שלו, שלא
התמצא בכל המקצועות אותם נדרש ללמד, ידע לפעמים פחות
טוב ממנו, ולא אחת ביקש מבינקה לפתור בעיות כדי לחלץ
אותו מאי-נעימות.

כאשר סיים בינקה כיתה ח', אמר לו אביו: "כרמי כבר לומד
בתיכון בתל-אביב, והדבר דורש השקעת משאבים יקרים.
מצטער, אין באפשרותי לממן לימודים לשני ילדים בו-זמנית,
כך שאתה לא תוכל ללמוד בתיכון, אלא תעבוד לצידך, תלמד
את המקצוע ותסייע בפרנסת המשפחה". בכך, למעשה, קבע את
מסלול חייו של בינקה ואת תחום עיסוקו. אגב, כעבור שנים,
כאשר הגיעה אחותם שרה לגיל תיכון, אפשרה לה המשפחה
ללכת במסלול של כרמי וגם היא למדה בתל-אביב, אלא שמי
שמימן אז את לימודיה, היה בינקה הצעיר, אך לכך עוד נגיע.

שלושת האחים בצילום משפחתי. רגע של אחוה ושביעות-רצון.

כרמי נחשב לתלמיד מוכשר, הכול ניבאו לו קידום והצלחה, והיה ברור שרק עניין של זמן הוא עד שהדבר יקרה. בשלב מסוים של חייו, לאחר שכבר סיים לימודים גבוהים, קיבוץ עין-חרוד, שנחשב לאחד הגדולים והחשובים, חיפש אחר מורה למתמטיקה, כדי להעסיקו בבית-הספר שלהם. בירושלים, שם הכירו את כרמי מתקופת לימודיו, כיוונו אותם לבאר-יעקב. חבר עין-חרוד הגיע לראשון-לציון, ומשם הלך ברגל אל ביתה של צפורה. הוא ביקש לדבר על ליבו של כרמי, שבאותה עת עבד במחנה הבריטי בשכר של 10 גרוש ליום. הוא הטריח עצמו למחנה, לצרף בו עבד בינקה וביקש כי יפגיש אותו עם כרמי על-פניו, זו נראתה הצעה שאי-אפשר לסרב לה, שיכלה לתת לכרמי אפשרות לעסוק ולהתפתח בתחום בו הצטיין. כרמי התלבט: "איך אקבל שחרור מהגיוס לצבא הבריטי?" – היו

אלה ימי מלחמת העולם השנייה ורבים מבני היישוב היהודי התגייסו, מי לצבא הבריטי, ומי ל"הגנה" ולפלמ"ח – אך האדם מעין-חרוד הרגיע: "אם תסכים, אסדר לך שחרור ללא בעיות". כך הפך כרמי למורה, התקדם בתחום ההוראה, אחר-כך פנה למסלול האקדמאי, השלים תארים, חלקם בארצות-הברית, זכה להערכה, והפך למנהלה של גימנסיה "הרצליה" המפוארת בתל-אביב. בינקה הרגיש כי יש לו בפירוש חלק בהתקדמותו והישגיו של כרמי: בשנים בהן למד ורכש תארים, המשפחה בבאר-יעקב היא שמימנה את לימודיו. ומי שעבד קשה כדי להשיג את המימון הנדרש, היה בעיקר בינקה, שלימים סיפר: "באופן אישי, שילמתי על כך מחיר לא פשוט, משום שהעדפתו על-פניי מנעה ממני לימודים והשכלה מסודרת. לא הצטערתי על כך, חלק ניכר מהידע שצברתי, רכשתי באופן עצמי, הודות לכך שהייתי אוטודידאקט".

כל עוד חי, פירנס חיים את המשפחה בכבוד. כך למשל, עבד במשך תקופה מסוימת בתל-אביב בהובלת חול לבתים שניבנו. לשם כך רכש שני גמלים, איתם ביצע את עבודת ההובלה, וכאשר נסע הביתה, השאיר אותם ברפת של תושב המקום, שם נחו ואספו כוח להמשך עבודתם.

חיים נודע כמקצוען מעולה ושמו הלך לפניו כ"מרכיב". הוא נטע באדמה הקלה לימון מתוק, ובכבדה - חושףש. הוא חילק את העבודה בינו לבין בינקה: הוא הרכיב ובנו קשר את ההרכבות. ואל יקל הדבר בעיניכם, צריך לדעת איך לקשור ברפיה. כשפיגר בינקה אחריו, שאל האב: "איפה אתה? אתה ישן?", והבן ענה: "יהיה בסדר, אשיג אותך!". אם מיהר בינקה והקדים את האב, נהג חיים לשאול: "מה אתה ממחר? זה הכול

שלך, אל תרוץ, אם לא תקשור היטב, העץ לא ייקלט! דיר בלאק, היזהר!" כעבור זמן הורידו את הרפיה וחיכו, כעבור זמן נוסף הורידו את הנוף של הכנה, באמצעות מזמרה טובה. הניחו את הגזם בצד, באו ערביות וביקשו לקחתו ולהשתמש בו כחומר בעירה לבישול. הן הכינו חבילות גדולות, האב ובנו קשרו אותן היטב, הניפו אותן לגובה, והנשים הערביות הכניסו את ראשן מתחת ויצאו לדרכן, אל הכפר בו התגוררו.

צפורה עם שני בניה :
בינקה הקטן בזרועותיה וכרמי הבכור לפנים

כדי שפרדס ייחשב לטוב, נדרש צירוף של מספר נתונים: אדמה מתאימה, זן משובח, טיפול נכון. את הקטיף ביצעו פועלים ערבים, בעבודה קבלנית, וזאת משום שפועלים יהודים לא היו בנמצא.

שיטת ההשקיה באותן שנים הייתה מאוד פרימיטיבית: סביב כל עץ יצרו "צלחת" – הגביהו סוללת אדמה קטנה ברדיוס מסוים, ואליה הזרימו את המים. אל ה"צלחות" הגיעו תעלות-משנה, שיצאו מתעלה ראשית. האב ובנו היו מצוידים בטוריה, באמצעותה מנעו פריצות בתעלות וגם סגרו תעלות ופתחו אחרות. יש לדעת כי את המים הובילו בתעלות מהבאר, שלעיתים שכנה במרחק מסוים מהפרדס, והכמות ניתנה לפי מיכסה. כל זה חייב תכנון מדוקדק וערנות שלא לבזבז אף טיפה מיותרת. אמצעי מדידה לא היו עדיין והתכנון התנהל על-פי מידת ניסיונו של הפרדסן. בינקה: "נדרשו שנים עד שרכשתי צינורות השקיה, בתחילה מברזל, אותם פרשתי בפרדס והעברתי ממקום למקום, והם באו במקום התעלות וה'צלחות'. בנושא ההשקיה הייתי קשוב לחידושים ולא קפאתי על השמרים".

תוך כדי עבודה משותפת נוצר קשר מיוחד בין האב לבנו. בינקה: "למדתי להכיר אדם חרוץ, שהכל מעריכים את כישוריו ומקצועיותו. ממנו למדתי מגיל צעיר את חשיבות העבודה, כערך עליון, שבלעדיה לא ייתכן קיום, ואת הצורך להפוך למומחה, כדי להבטיח את ההצלחה הכלכלית. בנוסף לכך, שמעתי את האנשים מהללים ומשבחים את יושרו של אבי ואת הגינותו. ראיתי בו יזם ומוביל. אני זוכר שבגיל צעיר התחלתי לעבוד כאורז פרי-הדר, מקצוע שדורש מיומנות רבה, זריזות,

דיוק ואחריות. מישהו סיפר לאבא עד כמה אני חרוץ ויעיל, וראיתי עד כמה העריך זאת. מי שהכירו את אבא ואותי טענו כי אני דומה לו במובנים רבים. הדבר אינו מפליא, משום שהוא באמת שימש מודל לחיקוי עבורי. אהבתי והערכתי אותו ושמתתי להידמות לו, זו הייתה בפירוש מחמאה עבורי."

חיים שימש בורר ושופט בין אנשים, שנהגו לבוא אליו, לשטח בעיותיהם ולצפות למוצא פיו. עם הזמן הבין בינקה עד כמה מסמל הדבר הערכה כלפיו.

חיים היה ימני בדעותיו. הוא לא הלך לאסיפות פוליטיות, אבל לא הסתיר את השקפותיו לגבי עתיד ארץ-ישראל. היה לאומני בחשיבתו וגרס כי הארץ שייכת ליהודים. למרות שברור כי יישום השקפה זו יכול לבוא רק על-חשבון ערביי הארץ, הרי שידע לעשות הפרדה בין השקפתו הפוליטית ליחסו היומיומי. נתן לפועליו הערבים יחס הוגן ואנושי. באחד הימים הופיעו בביתו ערבי, שהחזיק שטח אדמה סמוך באריסות, וביקש מחיים: "חואגיה פרידה, אשתי צריכה ללדת והיא מתקשה ועלולה למות!". חיים הלך אל הרופא, הזעיק אותו והלך עימו למאהל של אותו ערבי, וישב שם עד שהרופא יילד בשלום את האישה. הוא סירב לקבל כסף מהערבי, ונתן לו להבין כי לרופא עליו לשלם, אך מה שהוא עשה הינו ביטוי ליחסי השכנות הטובים ששררו ביניהם. כעבור זמן הביא הערבי לצפורה סל ראשון של אפונה שאסף מחלקת האדמה שלו וביקש: "בשלי לבינקה".

בזמן רצח חיים ארלוזורוב (1933) כתב חיים פרידה לשופט מכתב ובו פירט ונימק מי לדעתו ביצע את הרצח. במכתבו שלל

את אשמתם של הרביזיוניסטים, ולכך הגיע בין היתר מתוך ניתוח העדות של האלמנה סימה.

היושר וההגינות הבלתי מתפשרים של חיים גרמו לפעמים לבעיות. הילדים במושבה נהגו לקחת פירות מהעצים של אנשי המושבה. הילדים בכלל קראו לכך "לפֿלח", שמשמעותו אמנם לקיחה ללא רשות, אבל במין שובבות כזו. את חיים הדבר לא עניין, הוא רצה שבינקה יהיה מחונך ולא הסכים ש"יפלח" פירות שאינם שלו. בינקה זוכר מקרה שבו "פילח" שסק, וכאשר הדבר נודע לאבא שלו, הוא כעס מאוד. עד-כדי-כך כעס, שהודיע כי לא יעלה איתו לתורה בעת בר-המצווה שלו. בכך ביקש לבטא מורת-רוח קשה. אימא צפורה הבינה את חומרת העניין והציעה שבינקה יתנצל, אבל בבית המשפחה היו עוד עקשנים, לא רק אבא... בינקה: "מה אעשה וטקס בר-המצווה מתקרב? בלית-ברירה התחלתי ללמוד לבד את ההפטרה, ורק ממש קרוב לאירוע התרצה אבא והודיע כי יבוא ואף נימק - במהלך הטקס נהוג הרי לומר: 'ברוך שפטרנו מעולו של זה', וזאת, כנראה, ביקש לא להחמיץ"...

מרחק השנים בין הילדים היה גדול ומשמעותי, כך שכאשר כרמי יצא מהבית, שרה עוד לא ממש הכירה אותו. בין בינקה לשרה התפתחו יחסים טובים. כאשר שואלים את בינקה: "איך ביליתם כילדים? במה שיחקתם?", הוא עונה: "בילינו בחול". יותר קל לומר מה לא היה בנמצא באותן שנים.

חיי המשפחה היו משולבים בחיי הערבים בסביבה, שמספרם היה גדול בהרבה ממספר היהודים. נוצרה תלות הדדית, ועיקר הקשר התנהל דרך העבודה. כבר אז הערבים היוו כוח עבודה זול, וחקלאים יהודים העסיקו את הערבים בעבודות שונות,

והשתדלו להעניק להם יחס הוגן. באותן שנים, יהודים וערבים הסתובבו במושב ובכפרים, בבתים ובאוהלים, ללא חשש. לחיים היה פועל ערבי, מאחד הכפרים הסמוכים, שעשה כל עבודה ותמורת עבודתו קיבל שכר של 10 גרוש ליום. קשה לתרגם זאת למחיר של היום, אך זה היה המחיר הנהוג. בכל יום האב הנחה אותו אילו עבודות עליו לבצע, וכאשר אותו ערבי לא הספיק לבצע אותן, נהג להביא עימו את בן אחותו לעזרה. בכל יום שישו בא אותו עובד ערבי למרפסת בית המשפחה, חיים הכין לו כוס תה, העניק לו סיגריה, שילם את שכרו השבועי והנחה אותו באשר לעבודות שיצטרכו לבצע בשבוע הבא. יום אחד עשו הערבי ובינקה תחרות בניקוי תעלות השקיה. בינקה הקדים אותו וחיכה לו בקצה השורה. בדיוק הגיע האב ושאל: "מה קורה פה?". בינקה סיפר לו על התחרות, אך האב פסק: "אין שום תחרות, תיכנס לשורה שלו, מולו, ותעזור לו". זה היה שעור חשוב! כאשר אותו ערבי התחתן, האב קנה לו כמה ק"ג של זרעי ירקות. אולי נשמע מוזר – איזו מין מתנה זו? - אך לאדם במצבו זו הייתה מתנה מאוד מועילה. שיטות התשלום יצרו בעיה: חיים היה חייב לשלם בכל סוף שבוע את שכר הפועל, אך מנגד עד שקיבל את הכסף עבור התוצרת – מחברת "פרדס" ששיווקה את הפרי בארץ ובחו"ל – עבר זמן. מכאן שכל פרדסן נדרש להחזיק רזרבה כספית כדי לנהל את הפעילות הכספית סביב אחזקת הפרדס. חיים התארח אצל הערבים באופן חופשי, הם לא ראו בו אויב, הוא אכל ושתה אצלם והם ראו בו בן-בית. ואז התרחש אירוע בלתי צפוי: ערבים נהגו לקצר את דרכם ולשם כך עברו מדי פעם דרך פרדס המשפחה. חיים ביקש מהם

לא לעבור, בעיקר כאשר נהג להשקות. באותה עת הישקו באמצעות תעלות וחיים ביקש להבטיח שלא יפגעו בתעלות, מתוך חשש שהמים יפרצו וילכו לאיבוד. יום אחד, כאשר בינקה החליף את אביו בהשקיה וטיפל ב"צלחות", עבר ערבי אחד, ולמרות שביקשו ממנו, התעקש דווקא לעבור, ותוך-כדי-כך דחף את חיים והפיל אותו. זו הייתה בפירוש התנהגות חריגה והשניים לא יכלו לעבור עליה ללא תגובה. בינקה: "אני קפצתי עליו, הכיתי אותו מכות נמרצות, ואיימתי עליו: 'אם תחזור מכאן, אבוי לך!'. באותו יום הוכרז במושבה על שביתה כלשהי ואבא לא עבד. כל השובתים התכנסו במקום מסוים במושבה ואבא ביניהם. לפתע הופיע ערבי, קרוב של האדם שקיבל ממני מכות, בריון רציני, ובלי לומר מילה היכה את אבא מכה חזקה בפניו, אבא התמוטט, ומכה וזו גרמה למותו!".

זה היה אירוע קשה. חיים אמנם היה מבוגר, אך עדיין בכושר עבודה מלא. איך קרה שנפטר ממכה? בינקה: "לנו זו הייתה מכה קשה ובלתי צפויה – נשארנו לבד, ללא אב וללא מפרנס". התוקף קיבל חודשיים מאסר, כנראה עקב קשרים שהיו לו עם הבריטים. הוא עסק בהובלות עבור המשטרה. ביום שבו היה צריך להשתחרר, נפל מהאוטו לאחור, ארגז כבד נפל עליו – והוא נהרג במקום! לא מעט טענו כי כך קיבל את עונשו.

בינקה: "בסך הכול זכרתי את אבא כאיש קשה, שהחיים הם שעשו אותו כזה, לולא תכונה זו אולי לא היה מחזיק מעמד. אדם שאף פעם לא הרים ידיים והפליא אותי ביכולתו להתמודד עם קשיי החיים. סמכותי, קשות, שרבים חשו כלפיו יראת כבוד. מחוספס, לא הפגין רגשות, אבל הישרה ביטחון סביבו.

הייתי בן חמש-עשרה וחצי (בשנת 1939) כאשר התרחש האסון. לא היה מקום לאָבֶל, ואני, כמי שעבד ליד אבא והוכשר על ידו, תפסתי מיד את מקומו כאיש המקצוע ומפרנס המשפחה.

החל פרק חדש בחיי, אליו לא התכוונתי, בוודאי לא במועד שהתרחש. בתוך יום נאלצתי לתפקד כמבוגר במשפחה, ביחד עם אימא, שהסתירה את יגונה והבינה כי מאבק ההישרדות שלנו יהיה מעתה קשה עוד יותר".

בינקה עם אימא צפורה –
יחסים מיוחדים במינם

ד. מפרנס ראשי

בן חמש-עשרה וחצי מצא עצמו בינקה על תקן של מפרנס המשפחה. בנסיבות אחרות, כמו-גם בתקופות אחרות, היה זוכה לטיפול נפשי תומך בטראומה שעבר, אך באותה עת היה טיפול כזה בבחינת לוכסוס, ובינקה נדרש לבצע את מהלך ההתבגרות ולקיחת האחריות בין-יום. מה ידע לעשות? למרבה המזל עבד במשך שנים לצידו של אביו, כך שאת העבודות הקשורות בניהול הפרדס של המשפחה, האמין שידע לעשות. ראשית, היה לו ברור שעליו לקחת אחריות ולנהוג מרגע זה כ"מבוגר אחראי". בידיו רכוש לא מבוטל, שאם רק ידע לשמור עליו ולטפח אותו, ישמש מעתה בסיס כלכלי לקיום המשפחה. עד אותו יום, שימש מעין יד ימינו של אביו, ויכול היה לסמוך עליו שגם אם יטעה, אביו יימצא במקום לתקן את הטעות ולהוביל את אחזקת הפרדס באופן המוצלח ביותר. מעתה, הכול עליו, ואין מקום לטעויות, שכן פגיעה ביבול או באיכות הפרי, משמעותה נזק קיומי למשפחה.

מצד שני, היה לו ברור שמהפרדס בלבד, לא יצליחו להתקיים. האב גם לקח על עצמו עבודות מקצועיות בעוד מושבות, ובעניין זה לא יוכל בינקה להחליפו. גם לכך מצא פתרון ועליו נספר בהמשך.

מהר מאוד הסתבר לבינקה שבנוסף לעבודות המקצועיות, ישנם תחומים נוספים שעליהם לא סיפר לו אביו – ובאמת, מדוע שישתף נער צעיר בבעיות כלכליות אחרות? – וכך קיבל באחד הימים מכתב ובו התבשר כי האב לקח הלוואה לנטיעת הפרדס, ולכך התלוותה אזהרה כי אם לא יחזיר אותה במועד,

הגורם המלווה ישתלט על הפרדס. ברגע הראשון נמצא בינקה בהלם, כלל לא ידע שכך מתנהלים הדברים. אבל מהר מאוד התעשת והבין כי אין מקום לייאוש ולרחמים עצמיים, ועליו לטפל בעניין כאדם מבוגר. באחת השבתות נסע לירושלים, הלך לבניין ג'נרלי, ושם קיבל את פניו פקיד ערבי. בינקה: "הצגתי את עצמי כתושב באר-יעקב. הוא שמח לקראתי: 'אנחנו שכנים, אני בנו של ראש עיריית רמלה'. הוא הכניס אותי למשרד של קצין אנגלי וזה הבהיר לי: 'אני רק פקיד שמקבל הוראות, אם לא תשלם ימכרו את האדמה לשם החזרת החוב'. הלכתי לעורך-דין להתייעץ – גם זה גורם שעד אז לא ידעתי על קיומו – והוא אמר לי: 'שלח להם בכל חודש 10 לירות ולא יוכלו למכור'. כך אמנם עשיתי - בכל חודש שלחתי 10 לירות על חשבון החוב. ועוד דבר לימדו אותי בהזדמנות זו: אין צורך לנסוע בכל פעם לירושלים, אפשר להיכנס לבנק קרוב ולהפקיד את הסכום, כך עד שהחוב נמחק".

"במקרה אחר אבא הותיר אחריו שלושה שטרי-חוב בבנק 'קופת-עם'. גם במקרה זה, מכיוון שלא ידעו על כך, איש לא טיפל בחוב מול הבנק, והוא גדל ותפח. כאשר נודע לי על החוב, נכנסתי לסניף של הבנק, הצגתי את עצמי והבהרתי כי ברצוני לטפל בהסדרת החוב. סיפרתי להם על נסיבות פטירתו של אבי, על כך שלקח זמן עד שהתחלתי להתמצא בחובות, ואמרתי להם: 'יש לנו משק, יש לנו הכנסות, אבל איני יכול לפרוע את החוב בבת-אחת. לכו לקראתי, פרסו אותו לתשלומים ואני מבטיח שאפרע את החוב עד הלירה האחרונה'."

"היה גם מקרה בו הופעתי למשפט בגין חוב כספי של אבי. עברו שעות והמשפט טרם החל. אמרתי לשופט: 'מה קורה פה?

אני יושב כאן מהתחלה ואיך זה שטרם הגיעו לדון בענייניי?!
השופט ביקש הבהרות מהפקיד, והלה טען כי עורך-הדין שייצג
את הצד השני, כספי שמו, אינו מגיע משום שאין לו זמן. השופט
כעס. בינקה טען בפני השופט: 'אני מבקש שהמשפט בכל זאת
יתקיים, משום שאני מכיר בחוב ויש לי עניין להגיע להסדרת
החוב'. השופט נזף בפקיד וקיבל את בקשתי, לתת תשלום
ראשון על-חשבון החוב, כדי להראות שכוונותיי רציניות.
השופט היהודי התרשם מהופעתי והלך לקראתי".

דפוס ההתנהגות הזה חזר על עצמו פעמים רבות והוציא
לבינקה שם של אדם ישר, המוכן לקחת אחריות ולעמוד
מאחורי המילה שלו, דבר שעמד לזכותו בהמשך דרכו.

בסך הכול היה בינקה מאוד מרוצה מעצמו, מהאופן בו למד
להתמודד עם בעיות כלכליות, מכך שמצא פתרונות נכונים,
שהוכיח את יכולתו לתפקד כמפרנס אחראי למשפחתו. הדבר
נתן לו בטחון רב בשנים הבאות. עם זאת כבר אז החלה
להתבלט אצלו תכונה מאפיינת – היותו אדם צנוע: איש לא
שמע ממנו ביטוי של גאווה עצמית, והוא שונא לקבל מחמאות
ומתנות.

עיקר עבודתו הייתה באופן טבעי בפרדס. אמו לקחה גם כן
חלק פעיל בעבודה. היא נהגה להגיע מדי יום בשעת צהרים
ולהביא עימה ארוחת צהרים. בינקה רצה להקל עליה והציע כי
תכין לו את האוכל בבוקר, הוא יקח אותו איתי וכך לא תצטרך
האם להטריח עצמה וללכת במיוחד לפרדס. היא לא קיבלה את
הצעתו, וכאשר הגיעה, הושיבה אותו בצד כדי שיאכל, לקחה
את הטורייה, המשיכה בעבודות וטענה: "אתה עוד צריך
לגדול!". בכך, ביקשה להראות לו כי היא שותפה ומוכנה לתרום

ככל יכולתה, אך לבינקה היה ברור כי היא פשוט דואגת לי ואינה מוכנה שיימצא לבד שעות רבות בפרדס. עדיף לה להתאמץ – ולהיות שקטה.

בסמוך למושבה נמצא המחנה הצבאי הבריטי סְרַפְנָד (היום צריפין) שהעסיק כ-400 עובדים יהודים וערבים (לעיתים עלה המספר ל-600) בעבודות שונות, בעיקר בתחום תשתיות ואחזקה. זה היה מקור פרנסה חשוב למשפחות רבות. אחת המשרות שהופעלו במחנה נקראה Time Keeper – למעשה, פקיד שהיה ממונה על רישום נוכחות העובדים בכל יום. אחד כזה, שעבד בבית-החולים הצבאי מס' 12 (היום "אסף הרופא"), שבר את רגלו ולא יכול היה לעבוד. המייג'ור הבריטי, שהיה אחראי על העבודה, היה נבוך משום שלא מצא מי שיחליף אותו. "קפצתי על המציאה, באתי אל המייג'ור והצעתי: 'תן לי את הניירות, אביא לך מחר בבוקר רישום מעודכן'. הוא שמח להצעתי ועבורי היה זה מקור הכנסה נוסף שלא דרש ממני מומחיות רבה".

לאחר זמן עזב עוד Time Keeper את עבודתו, שכללה רישום עובדים וניהול חשבונותיהם, וגם במקרה זה זכה בינקה במשרה. הוא בא במקרה לצריף של המנהל האנגלי, והלה שאל היכן הפקיד הקבוע, וכאשר הסתבר לו שזה עזב לתל-אביב בלי להודיע, שמח להפקיד את המשרה בידיו של בינקה, שעבר איתו בין הפועלים וידע לנקוב בשמו של כל אחד, על-פי הזכרון בלבד, ולציין את מספרו הסידורי. האנגלי התרשם מהתמצאותו והפקיד בידיו את המשרה. בסיום "תרגיל ההתמצאות" נכנסו השניים לבית-קפה וישבו שם. בינקה קם להזמין עבורם,

והאנגלי אמר: "אתה שב, אני מזמין אותך. מה אתה שותה – תה או קפה?" כל האנגלים ששהו שם הביטו לעברם בתדהמה: מייג'ור – דרגה מאוד גבוהה באותם ימים – מזמין את הפקיד הזוטר! בהמשך התפתחו ביניהם יחסים מיוחדים.

בתפקיד הזה באו לידי ביטוי כוח והשפעה, ובינקה היה נתון מדי פעם לנסיגות לחץ, שאף לוו בהצעות שוחד. הוא דחה אותם ללא היסוס ולא הסכים בשום אופן ללכלך את ידיו. מדי פעם הפיצו עליו שמועות-שווא, אולי כי רצו להדיח אותו מהתפקיד, שבאמצעותו ניתן להגיע לעמדת השפעה והיו בו יתרונות כלכליים, למי שהיה מחליט ללכת לכיוון הזה.

והיה עוד יתרון בעבודה עם האנגלים: "שלא הייתי פעיל באף ארגון בטחוני או מחתרתי, סיפקתי מידע לאנשי האצ"ל בעת שאלה תכננו פעולה, שנועדה לבצע שוד נשק במחנה סרפנד. תיארתי בבירור את סדרי השמירה וחילופי המשמרות אצל הבריטים, זו הייתה תרומתי הצנועה למאבק באנגלים".

"יום אחד בא אליי יהודי מבוגר והסביר את בעייתו: 'יש לי שתי בנות חולות ומאושפזות, ואני מוכרח פעם בשבוע ללכת לבקר אותן. תעלים עין מכך ולא אֶפְגַּע כספית'. כעבור זמן מה שב אליי, ביקש להודות ואף להעביר לי חלק מהכסף. מיד השבתי: 'מה זה עולם בדעתך? גרוש לא אקח!'"

"עוד יהודי מבוגר, מנחם פלאצ'י, מטופל בילדים, ואשתו לא בריאה, שעבד במחנה וגם שימש נוטר. יום אחד הלשינו עליו והאחראי האנגלי ביקש לראותו. האנגלי ואני הלכנו לראותו בחדר-האוכל של הסמלים והאנגלי זיהה אותו. אמרתי לאנגלי: 'האדם הזה מטופל באישה וילדים, הוא עובד קשה בשני מקומות כדי שיוכל לפרנס אותם. מצבו קשה מאוד'. למחרת,

כאשר באתי לעבודה אמרו לי: 'בינקה, אתה אבוד, הוא יפטר אותך!'. עניתי: 'לא יכול להיות, הוא יתחשב'. נפתחה הדלת, האנגלי נכנס למשרד, וכאשר ראה אותי, הזמין אותי להיכנס. הסברתי מדוע התערבתי לטובתו, והדגשתי שוב שהדבר נעשה רק משום שהאיש נמצא במצוקה קשה וצריך לעזור לו. הדגשתי: 'בכל פעם שרשמתי ליד שמו 'נוכח', הוא אמנם עבד, ועל יתר הזמן אין לי אחריות. אני עצמי לא לקחתי אגורה ובוודאי שלא גנבתי'. האנגלי אמר: 'נחכה, הבולשת הבריטית חוקרת!'.

חבריו של בינקה העריכו: "אתה גמרת את הקריירה כאן". בסופו של דבר השאירו אותו והוא עבד במקום עוד זמן רב. כנראה שהעניין לא נראה כה חמור עד-כדי-כך שהצדיק התערבות. מסתבר שבינקה עורר אמון, הבינו שהוא אדם ישר, ואם ניצל את מעמדו, עשה זאת רק לטובת אנשים נזקקים. הוא עצמו לא היה זקוק לשום הטבות, תמיד הסתדר ממקורותיו.

בתוקף עבודתו וגם כתוצאה של יחסי שכנות טובים, טיפל בינקה בערבים והתיידד עימם. דיבר ערבית שוטפת, יצר עימם קשר ישיר, ולא הבדיל או היפלה אותם לרעה. עובדה שאיש מהם לא התלונן נגדו ולו פעם אחת. כאשר ביקשו ממנו להוסיף עובדים, הפיץ את הדבר גם ברמלה, וכאשר נדרש לפטר, עשה זאת על-פי מפתח אובייקטיבי ולא על-פי מוצא.

פעם אחת נסע בינקה עם עוד ערבי להביא אתרוגים. בדרך חזרה עברו בכפר ערבי וכבר ליד הבית הראשון עצר אותם ראש המשפחה, סאלם אבו-גוש, שהודיע: "הנה אתם סופסוף, אני כבר מחכה לכם. לא תמשיכו אם לא תשבו איתנו לאכול". הערבי שנילוהו לבינקה הבהיר: "חייבים להיענות להזמנה".

בהמשך עצרו אותם עוד ערבים ובפיהם הזמנה-דרישה דומה.
לאחר הארוחה השלישית הבהיר בינקה לידידו כי זהו, אין
מקום לעוד ארוחות...

למרות שהערבים שעבדו במחנה הבינו די מהר כי בינקה לא
יסכים לקבל שום שוחד, הנה היו שם שני אחים, אל-עטר שמס,
קיצוניים בהשקפתם, שלא חדלו ממאמצייהם להפיל אותו,
משום שקינאו בו. באחד הימים נפל אחד מהם מהגג בעת
העבודה, נפצע, וכאשר החלים ערכו לכבודו חאפלה, אליה
הזמינו גם את בינקה, שהופתע והתלבט אם להיענות, וידיד
ערבי הציע לו: "אני אלך איתך ואתה תנהג כמוני. כשאוכל,
תאכל כמוני. כשאתוק – כך תעשה". הם קבעו ביניהם
סימנים. במהלך האירוע הופיעה להקת ריקודים, שרקדה
דְּבָקָה, ובראשה ערביה, מכוסה מכף רגל ועד ראש, שהובילה
וכיוונה את הרקדנים באמצעות מקל וקריאות. זה היה אירוע
מרהיב שבינקה זוכר עד היום.

גם עם האנגלים יצר קשרים מיוחדים. אחד מהם, קצין
סקוטי, עימו נהג לשוחח רבות והוא אף ביקש מבינקה שיסביר
לו מהם האצ"ל, לח"י והגנה. בינקה עשה זאת, בלי להסגיר
פרטים אסורים. ביום שנסע הביתה, לסקוטלנד, לפני שעלה
לאונייה, בא להיפרד. השאיר את כתובתו ואמר: "אם תגיע,
בוא לבקר".

יום אחד הודיע האחראי לבינקה כי הוא מעביר אותו למחנה
אחר בסרפנד. בינקה אמר לו: "המקום רחוק, דחילק, אין
אגיע!". בכל מקרה, קנה מערבי אחד זוג אופניים, ללא גלגלים,
פירק מעגלה בפרדס את הגלגלים, הרכיב אותם, וכך יכול היה

לנסוע בכל יום לעבודה ובחזרה. שוב נוכח עד כמה תבונת כפיים חשובה ועוזרת.

העבודה הייתה קלה, והותירה בידי זמן לבצע את המטלות הקשורות באחזקת הפרדס וטיפוחו. השילוב הזה נתן יתרון: הרוויח עשרה גרוש ליום, משכורת מהאנגלים, ובד-בבד החזיק את הפרדס במלוא תפוקתו. בינקה למד בדרך זו עוד מספר דברים חשובים: עבודה שיכולה להיעשות בקלות רבה על-ידו, עבור מישהו אחר תהיה ממש בלתי אפשרית. וגם, כאשר אדם חייב להתפרנס וגורל משפחה שלימה מונח על כתפיו, אין גבול למה שיהיה מוכן לקחת על עצמו. זה היה לקח חשוב לחיים. בזמנו הפנוי למד לקנות בקנטינה וכן התנסה לראשונה בשתיית בירה.

לעבודה הזו היה הישג נוסף - בינקה שיפר ללא הכר את האנגלית שלו. הוא בחן את עצמו באנגלית על-ידי כך שצפה בהקרנת סרטים במחנה. הקשיב לפס-הקול באנגלית וניסה להבין את הנאמר ללא עזרת התרגום שהוקרן בצד.

אחזקת הפרדס העמידה בפניו לא מעט בעיות מקצועיות. היו לו 220 עצי קלמנטינות, ובאחת השנים לא הניבו העצים כל פרי. הוא נטל יוזמה, נסע לפקולטה לחקלאות ברחובות, אל הפרופסור עימו דיבר לפני כן בטלפון, תיאר בפניו את מה שקורה בפרדס, ושאל אם יוכל לעזור. הוא נענה ואמר: "בשבת בבוקר אקח סטודנטים שלי ואלך איתם לאורך מסילת הברזל עד באר-יעקב. חכה לי שם וקח אותנו לפרדס שלך". הם הגיעו, בינקה לקח אותם לפרדס, הם בדקו את העצים והפרופסור הציע: "נעשה נסיונות, אם נצליח - הצלחה שלך; אם לא - הפסד שלך". הוא הציע לבינקה לתת חומרים שונים בעת

הפריחה, ולבדוק איזו השפעה תהיה לכל אחד מהם. זה היה סיפור הצלחה מדהים – העצים הניבו שפע של פרי! בינקה מכר את היבול, קיבל כסף רב - 500 לירות - ויכול היה אפילו לשלם חובות. הוא לא גילה את הסוד המקצועי שלו ורק נהנה לספור את ההכנסה. באותה הזדמנות גילה גם חוש מסחרי – מכר הרבה לערבים, שהיו מוכנים לשלם מחיר גבוה מאשר היהודים, וגם שילמו במזומן. בין הסוחרים היהודים יצר תחרות ונתן להם להבין שאם לא יביאו לו את הכסף בתוך יומיים, ימכור למישהו אחר, והאיום פעל... צפורה ערכה להם ארוחה טובה כתודה, ובכל פעם שהפרופסור פגש את בינקה אמר: "את התרנגולת שאכלתי אצל אימא שלך, לא אשכח אף פעם"...

כעבור שנים נסע בינקה עם אימא לבית-חולים ברחובות לבדיקה. ראה שם ארבעה גברים, שנראו ונשמעו מוכרים. החלו לברר מהיכן הם מכירים, והתברר שנימנו על הסטודנטים, שבאו בזמנו עם הפרופסור, ועכשיו הם פרופסורים בעצמם. הם זכרו היטב את המקרה, וציינו את העובדה שבינקה היה מוכן לקבל כל עצה, לעשות בדיוק מה שהורו לי לעשות, ועד כמה שמחו לשמוע שהצליח.

תחום נוסף שפיתח בינקה ועסק בו היה הלול – הוא הקים במו ידיו לול, ומכירת הביצים שימשה מקור נוסף לקיום המשפחה. בתקופת האנגלים, שאהבו לאכול ציפס וביצים, נהגה אימא צפורה לאסוף את הביצים ולמכור אותם לבית הקפה ששכן ממול, והיה מוכן לקלוט כל כמות. לעיתים שילמו ולעיתים נתנו מצרכים אחרים בתמורה. היה בכך יתרון רב – לא היו תלויים רק בפרדס וגם יכלו להעשיר את התפריט שלהם. בתקופת מלחמת העולם השנייה, כאשר משלוחי הדרים

מהארץ נתפסו על-ידי הגרמנים במזרח אירופה, לא ניתן לקבל את התמורה עבור המשלוח, וכעבור זמן נעצר השיווק לחו"ל. עם השנים פיתח בינקה את הלולים ושכלל אותם, תוך שהוא מסתייע בחוש הטכני שלו למצוא פתרונות לבעיות של האבסה והשקיית העופות. בטרם הפך נושא ההזנה לאוטומטי, לכל המצאה ושכלול שמנעו בזבוז, הייתה תרומה משמעותית. הוא ניחן בכישורים טכניים ולמד להשתמש בכל מכשיר שבאמצעותו ניתן לייעל את העבודה ולהקל על העובד. הלך לראות במו עיניו לולים מודרניים, שרטט והעתיק, ואף הוסיף שכלולים מעצמו. לימים הקים לעצמו חדר-עבודה, בו ריכז מכשירים שונים, כולם כמובן מסודרים לדוגמא, ויכול היה להשתמש בהם בכל עת ואף להתאמן בהפעלתם.

בשנים הראשונות לאחר מותו של האב, עבד בינקה קשה מאוד, בשלוש משרות, שעות רבות, והבטיח בכך את קיומה של המשפחה, אפילו מימן את התקדמותו של כרמי בשנים בהן רכש השכלה גבוהה ובנה את הקריירה שלו, וכן את לימודיה של שרה, אחותו. בינקה: "לא התלוננתי על עומס העבודה שהוטל עליי, אהבתי את מה שעשיתי ובאותן שנים עדיין לא חשבתי על עתידי שלי. להצליח כפרדסן היה מקור גאווה ועל תחומים אחרים טרם התפניתי לחשוב".

ה. פיצוץ מפקדת חסן סלאמה

באמצע אפריל 1947 החלו הבריטים לעזוב מספר מחנות ומתקנים באזור: את מחנה באר-יעקב, את בית-החולים שבתוכו ואת חוות שפון. המידע על המועד המדויק בו יעזבו הבריטים הגיע לאנשי ה"הגנה" והם נערכו לתפוס את המחנה ולהקדים את הערבים. חלק מהמחנה נתפס ללא התנגדות, אך היו מקומות שבהם התפתחו חילופי אש בין אנשי ה"הגנה" לאנשי "צבא ההצלה", מתנדבים ערבים שהגיעו מארצות ערב השכנות ופעלו בארץ-ישראל לצד הערבים המקומיים. כמו בקרבות רבים במלחמת העצמאות, לעיתים מי שהתעקש יותר ולא מיהר להרים ידיים ולסגת, הכריע את הכף לטובתו.

במהלך החודשים הראשונים למלחמת העצמאות שרר במושבה הקטנה מתח רב. הקירבה לשתי הערים הערביות הגדולות – רמלה ולוד – שבהן חנו כוחות רבים, מקומיים וזרים, יצרה חשש שמא יתקפו ערביי שתי הערים את באר-יעקב, הקטנה והחלשה, ויאיימו על קיומה.

הקרב המפורסם ביותר בתולדות באר-יעקב, התנהל בליל 4-5 באפריל 1948, ובו נערכה התקפה יזומה של כוחות הגנה על בית-הספר לקצינים של הצבא הבריטי, מבנה גדול בן ארבע קומות, ששכן ממערב לרמלה. לאחר שהבריטים נטשו אותו, השתלטו עליו כוחות ערביים והקימו בן מיפקדה ראשית עבור חסן סלאמה, המפקד העליון של גזרת הקרבות בין תל-אביב לרמלה. נמצאו בה דרך קבע עשרות לוחמים ומפקדים, שומרים ומומחים זרים, שפעלו לצד הערבים. המבנה היה בנוי בטון והוקף בגדר תיל. הוקמו בו מספר עמדות מקלעים שפנו לצד

מערב, הצד ממנו חששו שעלולה לבוא התקפה. בשלושת הצדדים האחרים היה המבנה מוקף פרדסים.

בתחילת אפריל 1948 החליטה ההגנה לבצע את מבצע "נחשון", המבצע הגדול ביותר במהלך המלחמה עד אז. הוא נועד להתבצע במספר אזורים, כולם על ציר התנועה לירושלים, ובשיאו נועד להעביר מספר שיירות גדולות של אספקה לירושלים הנצורה.

בהגנה הוחלט לבצע פשיטה על המבנה, כמהלך פתיחה של המבצע, להשתלט עליו ולפוצץ אותו. בלילה שנקבע לפעולה יצא כוח מגדוד 52 של חטיבת "גבעתי", אותו הובילו ארבעה סיירים מבני המושבה: עמנואל אביבי הי"ד, יחיאל אביוב ז"ל, ארנון יצחקי ובינקה פרידה, ייבדלו לחיים ארוכים. ארבעת הסיירים הכירו היטב את המקום ואת הדרכים המובילות אליו וממנו, ואף ערכו מספר סיורים מוקדמים, בעיקר בשעות הלילה, כדי להגביר את התמצאותם. ארנון יצחקי, מפקד הכוח ששמר על באר-יעקב, הצליח להשיג מידי האנגלים תוכניות של מתקנים והעביר אותן לידי ההגנה. הוא הכיר היטב את בניין המפקדה והידע שלו סייע לתכנן את הפעולה. באותם ימים פונתה האוכלוסיה הבלתי לוחמת מהמושבה לראשון-לציון.

מספר מפקדים קיבלו אחריות על כוחות המשנה המשתתפים בפעולה:

שניאור פבריקנט – מפקד הפעולה.

נועם לאונר – מפקד הכוח הפורץ.

בן בראון – מפקד החבלנים. הוא ויעקב מוקסי נשאו עימם את מערכות ההפעלה שבאמצעותן היו אמורים לפוצץ את שרשרת המטענים.

יעקב נחמיאס – מפקד כוח הסבלים, שנשאו על גבם את מטעני חומר הנפץ. מבין הכוחות שהשתתפו, זה היה הכוח הפחות מאומן.

מיכה אפשטיין – מפקד הרתק, שמנה כ-15 איש ותפס עמדות במרחק של 300-400 מ' מהמבנה.

בשעה 22:00 יצאו הכוחות לדרכם והסיירים הובילו אותם, כשהם נעזרים בפרדסים, כדי להסתיר את התנועה, ובמסילת הרכבת, לשם התמצאות, עד שהגיעו למקומות שנקבעו להיערכות הכוחות, כל אחד בהתאם למשימה שנקבעה לו: כוח פורץ, כוח תוקף, סבלים וחבלנים, כוחות חסימה.

באחת לפנות בוקר החלה הפעולה על-ידי "פריצה שקטה" וחיתוך הגדר. עם פריצת הגדר, התגלה הכוח הפורץ, הומטרה לעברו אש חזקה והתפתח קרב אש. בחסות האש הונח מטען "בונגלור", שהשלים את פריצת הגדר, ועל-פי התרגולת הוצבו שני לוחמים במקום הפריצה, כדי לסמן לכוחות הנכנסים היכן נמצאת הפריצה. כוח הפריצה נכנס לאולם הגדול והחל לפגוע במגיני המקום, שהיו נתונים בהלם, משום שלא העלו על דעתם אפשרות שכוח יהודי יפרוץ אל תוך המפקדה, לא נערכו לכך, ולא ידעו כיצד לפעול באופן יעיל ומאורגן. הסבלים הכניסו שקי ט.נ.ט, והחבלנים החלו למקם אותם במקומות שנקבעו לכך.

לאחר ששקי חומר-הנפץ הונחו במקומם, החלו החבלנים להכניס לפיצוץ, באמצעות מערכת משולבת, חשמלית ורגילה. לרוב הכוחות ניתנה הוראת נסיגה. משך הזמן שארכה הפעולה, מתחילת האש ועד לנסיגה, הוערך ב-20 דקות. עם השלמת ההכנות, נשמעה הקריאה "פוצץ" ולאחר הפיצוץ קרס תחתיו חלק גדול מהבניין ונהרגו ונפצעו לוחמים ערבים רבים (על-פי

ההערכות, נהרגו כ-20 ערבים ועוד נפצעו). ענן אבק אדיר עלה מהמקום בו התרחש הפיצוץ. בכל כוחות המשנה בוצעה ספירה של הלוחמים, כדי למנוע אפשרות שמישהו יישאר בטעות בשטח, והם יצאו לדרכם חזרה, לעבר באר-יעקב.

בינקה קיבל תחת פיקודו כיתה, אותה הוביל עד לגדר, מקום ממנו ראו את השומרים, ערכו תצפית, ורשמו את הפרטים החשובים. ביום הפעולה חילקו תפקידים. המפקדים העדיפו את עמנואל, בחור מבוגר, ורצו לתת לו להוביל את הכוח. בינקה מחה בכל תוקף: "אני הובלתי את האנשים בסיוור מספר פעמים, בדקנו מכשולים ושבילים, אני מתמצא טוב יותר". הבניין נראה כמו מבצר והוחלט כי ייכנסו אליו מהצד הצפוני של הגדר. מפקד הכוח היה די מתוח ואמר לבינקה: "אתה לא עוזב אותי, תהיה לידי, אני אתן לך הוראות ואתה תבצע". ממול לבניין, מצד מערב, הציבו מחלקה עם מכונת-ירייה, שנועדה לשמש רתק. כיתת בינקה הגיעה עד לגדר, השחילה מטען בונגלור בין הקונצרטינות, ועוד בטרם הרגישו בהם, נתן המפקד הוראת הפעלה. חוליית המקלע קיבלה הוראה לשתק את הקומה השנייה, ובחסות אש הרתק, דרך הפירצה שיעשה הבונגלור, תיכנס חוליית הפריצה ובעקבותיה הסבלים נושאי שקים מלאים חומר-נפץ. אגב, המפקדים בשטח קיבלו הוראה לספור כמה אנשים ייכנסו וכמה יצאו, כדי שלא יישאר אף אחד בפנים...

מחלקה אחרת הוצבה כחסימה לכיוון רמלה, כדי למנוע הגעת תגבורת.

הפורצים נכנסו, אחריהם הסבלים והחבלנים, הניחו את השקים – משקל כל אחד מהם היה 20 ק"ג - ליד עמודים והכינו

אותם לפיצוץ. בינתיים החלו לירות בחוץ ואל תוך הבניין, והחבלנים ביצעו את מלאכתם תחת אש, חוששים שמא יפגעו כדורים בשקים והמטענים יתפוצצו על נושאייהם. המפקד הורה לבינקה: "הוצא את האנשים החוצה וספור אותם, אני נשאר כאן עד לפיצוץ". לאחר שספרו את האנשים בחוץ, הודיע המקשר למפקד בפנים כי הוא יכול לבצע את הפיצוץ. בינקה החל להוביל את שארית הכוח בחזרה למקום היציאה. תוך כדי הליכה ניגש אליו מישהו ואמר לו: "אתה טועה בדרך, כך תוביל אותנו למלה". בינקה השיב לו: "אל תבלבל את המוח, אני יודע לאן אני מוליך, סיירתתי כאן מספר פעמים, עשיתי סימנים ועכשיו אני מזהה אותם".

בסך הכול זו הייתה פעולה קלה יחסית: הניווט היה מדויק, משימת הפיצוץ בוצעה, לא היו נפגעים (שני פצועים קל), הנסיגה עברה בשלום.

כאשר הגיע הכוח למושבה, חיכתה להם ארוחה, אבל עמנואל עדיין לא חזר עם אנשי החסימה. בינקה הרגיע את כולם: "אין מה לדאוג, הוא יגיע" וגם הראה מהיכן לדעתו יגיע. היו שלא האמינו, חשבו שהוא טועה, אבל כעבור זמן הגיע הכוח בדיוק מהכיוון שסימן, אנשיו שלמים ובריאים.

לא כל הבניין קרס, אבל מראש העריכו כי המטענים שלקחו לא יספיקו להרוס את כל הבניין. לפיכך החליטו מראש באלו אזורים של הבניין יתמקדו, שם הניחו את המטענים ואזורים אלה התמוטטו.

מעבר לפגיעה הישירה, היו לפעולה תוצאות והישגים נוספים בתחום המוראל: זה של היהודים עלה ושל הערבים ירד. ההגנה הוכיחה כי אנשיה יכולים לחדור למבצרים מוגנים ושמורים

ולפגוע בהם בהצלחה. כל מפקד ולוחם ערבי היה חייב מעתה לקחת זאת בחשבון.

אימא צפורה נמצאה בבית, כמובן שלא ידעה על הפעולה המתבצעת. מהפיצוץ והיריות היא התעוררה משנתה והחלה לחפש את בנה. באה למקום ששם נמצאו משתתפי הפעולה ודרשה לראות אותו. מישהו טען כנגדה: "הם עייפים וכבר ישנים". היא התעקשה ולא ויתרה, עד שנכנסה וראתה שגם בינקה בין הישנים. רק אז נרגעה.

בבוקר העירו את בינקה, וחלק ממשתתפי הפעולה נסעו בקומנדקר לגבעה גבוהה, כדי לראות מה נשאר מהבניין. לפעולה הייתה תוצאה מיידית: כל הערבים שהתגוררו מהצד הדרומי של כביש יאזור-רמלה, עד לאל-קובאב, עזבו את בתיהם ועברו לצד השני של הכביש (צפונה). נוצרה אצלם בהלה גדולה, הם לא ידעו מה עוד מחכה להם, והעדיפו להתרחק. שטח לא קטן התפנה מתושביו הערבים וזו הייתה בפירוש הצלחה גדולה.

בינקה: "באופן אישי, הרגשתי סיפוק רב מכך שתרמתי תרומה חשובה להצלחת הפעולה, ששיחררה את באר-יעקב מאימת הכוח שנמצא במפקדה הסמוכה".

ו. בינקה מקים משפחה

בשנת 1951, בגיל 27, התחתן בינקה עם אסתר פלאצ'י, עימה הוא חי באושר ובהרמוניה עד היום הזה. שניהם השתייכו לקבוצת הבנים והבנות הראשונים במושבה וגדלו יחד.

אחיה הגדולים של אסתר, דוד ויצחק, הקדימו ובאו לבדוק את המקום. הם ברחו מהגיוס לצבא הטורקי, באו לארץ, ואחריהם עלו שאר בני המשפחה. אסתר הגיעה לארץ מטורקיה בעודה תינוקת, בת זקונים למשפחה שגידלה חמישה בנים ושלוש בנות. בטורקיה מצבם היה טוב, הם עזבו את ביתם ומקום עבודתם, הגיעו למקום שומם, התקשו להשתלב והפסידו את ממונם שהביאו עימם. האב, אדם דתי, האמין כי זהו מצב זמני שישתפר ונהג לומר: "ייהיה טוב", ביטוי עליו חזר שוב ושוב. למזלם היו עימם עוד יהודים שעלו מטורקיה והם חיזקו ועודדו אלה את אלה.

וכך מתארת **אסתר** את ילדותה במושבה: "בבית-הספר הייתה חצר ובה חורשת עצים גדולה ויפה. את רוב זמננו הפנוי בילינו במשחקים בחצר בית-הספר. היו לי שלוש חברות טובות – רבקה ורחל, המבוגרות ממני, ושרה, צעירה יותר – היינו חבורה של ארבע בנות. גם עם אחותי דינה, הגדולה ממני בשנה, נמצאתי בקשרים טובים והרבינו לבלות ביחד. בינקה למד בכיתה אחת מעליי, אבל אז כמובן שעוד לא הכרתי אותו. סיימתי שמונה כיתות ובאותן שנים לא ניתן היה להמשיך ללמוד במושבה. מי שרצה להמשיך ללמוד, היה צריך לעשות זאת בתל-אביב או בראשון-לציון. נדרש לכך כסף רב והקשר היה בעייתי, כך שרבים מבני המושבה, ואני ביניהם, לא

אסתר חובבת הטבע בתל-אביב. קיץ 1947

המשיכו את לימודיהם והחלו לעבוד, בדרך כלל לצד הוריהם. אך גם בעבודות שלהן היה ביקוש. אני, למשל, עבדתי זמן רב בבית-האריזה כעוטפת תפוזים.

"כנערים בוגרים, אם רצינו לבלות, הלכנו ברגל לראשון-לציון לצפות בסרט. לשם כך היה עלינו לעבור בכפרים ערבים, וגם לחזור דרכם, כאשר כלבי הכפר נובחים עלינו. לא תמיד חוויה נעימה.

"הורי עבדו בחקלאות, הסתפקו במה שהשיגו ולא באו בטענות אל אף אחד. היו אנשים צנועים, הסתפקו במועט ולא חיפשו אחר מותרות. כאשר האחים גדלו החלו גם הם לעבוד ומצב המשפחה השתפר.

"בזמן מלחמת העצמאות, כאשר רוב הנשים והילדים פונו, נשארתי במקום עם עוד כמה מחברותיי. נחשבנו ל'מגויסות' במקום ועיקר תפקידנו היה לדאוג לחיילים, למשל להכין עבורם ארוחות. אז גם החלה לפרוח החברות ביני לבין בינקה, שנמשכה ארבע שנים, עד שהתחתנו באופן רשמי ב-1951. כעבור שנה נולדה ביתנו הבכורה חיה, ולאחר עוד חמש שנים נולד בנו גרשון."

אסתר בפוזה קרבית – מאי 1948

חיה: "אימא הגיעה לארץ כתינוקת מטורקיה, בת למשפחת פלאצ'י, בת זקונים במשפחתה, לאחר שבעה אחים ואחיות. לאחר שסיימה שמונה כיתות, עבדה במחנה הבריטי הסמוך במתפרה, בה תפרו אוהלים עבור הצבא, וכך הרוויחה כמה גרושים. באותה עת, כל הכנסה, ולו הקטנה ביותר, תרמה לקיום המשפחה.

"איך הכירה את אבא? באמת שאיני יודעת. אימא היא אישה יותר חברותית, מטופחת ויפה, שהקפידה תמיד על הופעתה, חביבה על הבריות, עדינה בהתנהגותה. אני מניחה שהודות לכך בלטה ומשכה את תשומת ליבו של בינקה".

אסתר: "אחד הדברים שמשכו אותי אל בינקה, הייתה העובדה שכבר אז היה לו אופנוע, פריט לא אופייני, שעשה עליי ועל רבים רושם רב. בכלל, הייתה לי תחושה שאני מתחתנת עם אדם רציני, שאפשר לסמוך עליו. כאשר התחלנו לדבר על חתונה, שמתי לב לכך שאימו מסתייגת. נאמר לי שהיא, כבת למשפחה אשכנזית, מתקשה לקבל כלה ממשפחה ספרדית. אבל בהמשך התרצתה ולהערכתי אף פעם לא הצטערה על כך שבנה התחתן איתי. אגב, אימו לא קיבלה אף חתן וכלה שלה, לפחות בהתחלה, אבל בהמשך הורידה ציפיות והפסיקה לשדר התנגדות.

"היכן מתחתנים? במושבה לא היה מקום מתאים, וכך בחרנו לעשות זאת בתל-אביב, בבית-קפה ברחוב שינקין. הזמנו לא מעט אנשים, אולי אפילו את כל בני המושבה, הכיבוד היה צנוע – אסור לשכוח שאלה היו שנים של 'צנע', שאיפיין אותן מחסור בפריטי מזון, בוודאי מוצרי מותרות, ואני התחלתי לאגור מצרכים כדי שיהיה במה לכבד את המשתתפים – אבל זו

הייתה חתונה שמחה. הרב פרנקל הוזמן לקדש ונתן נופך
מסורתי לטקס.

אסתר ובינקה ביום חתונתם

דודה שרה, סבא, סבתא ורחל (חברה של סבתא)

"לא שכחנו לחגוג 'ירח דבש', שנמשך ארבעה ימים והתקיים בחיפה.

"עוד כשנתיים לאחר שנישאנו עבדתי כגנת ולאחר מכן הפסקתי לעבוד".

* * * * *

שרה צעירה מבינקה בשבע שנים. כאשר אביהם נפטר הייתה בת שמונה, ורוב מה שהיא יודעת עליו, נובע מסיפורים ששמעה. היא זוכרת את אימה ואת בינקה עובדים קשה כל השנים, כדי לקיים את המשפחה ולהעניק לה איכות חיים סבירה.

בזמן מלחמת העצמאות פינו מהמושבה נשים וילדים. גם את צפורה ושרה רצו לפנות לראשון-לציון, אך האם התנגדה: "בני מגויס פה ומשרת כחיל, לא אעזוב" – וכך נשארו במושבה. הדבר מעיד על הקשר המיוחד ששרר בין צפורה לבנה.

שרה למדה בבאר-יעקב, אחר-כך המשיכה עוד שלוש שנים בתיכון בתל-אביב, בבית-ספר עם פנימיה. עם תום לימודי התיכון בחרה במקצוע האחות והמשיכה את לימודיה בתל-אביב ברצף. למעשה, בינקה מימן את שש השנים האלה, וכך איפשר לה לרכוש לעצמה מקצוע, בו עסקה כל שנות חייה, עד ליציאתה לפנסיה. ועוד ציופר העניק לי: בשבת בבוקר נהג להופיע בבית-החולים בו למדה ועבדה, ולקחת אותה הביתה עם האופנוע שלו. שרה מחמיאה: "איזה אח נוהג כך דרך קבע?".

בגיל 21, לאחר שסיימה את לימודיה, נישאה שרה והקימה לעצמה משפחה. שקעה בענייניה, ביססה את חיי המשפחה ואת התמחותה המקצועית, וקצת התנתקה מאחיה ואמה, למרות שהמשיכה להתגורר במושבה, לא רחוק מהם.

שרה: "לבינקה היה יחס מיוחד לאימו, מעבר למה שבן חש ונוהג כלפי אימא. אולי זו תוצאה של השנים הקשות שעברו ביחד, כשהם תומכים ומחזקים זה את זה. כך, למשל, נהג לקחת את אימא לתל-אביב לעשות פדיקור ואמר: 'קחי לך את הזמן, עשי מה שאת רוצה וצריכה, כשתסיימי אבוא לקחתך חזרה'. אני מניחה שהרגיש צורך לפצות אותה על הקשיים שחוותה במשך שנים רבות.

בשלב מסוים בנה בינקה לאמו בית, כדי שתחיה ברמת חיים סבירה ואף שיפץ אותו בעת הצורך. כעבור שנים גמלה לו אמו וביקשה שייקח אותה לעורך-דין ורשמה אותו כיורש שלה בבית. לאחר שצפורה נפטרה, הוריש בינקה את הבית לשרה, ובו היא גרה עד היום.

בשנותיה האחרונות הייתה צפורה חולה ואושפזה בבית-החולים "שמואל הרופא" הסמוך. בינקה לא היה מרוצה מהטיפול שניתן במקום, אך מצד שני לא הייתה לו ברירה, משום שבמצבה לא יכול היה להמשיך ולהחזיק אותה בבית, ועל כן הירבו שרה ובינקה לבקר אותה בבית-החולים, בבוקר ובערב, כדי לטפל בה ולהעניק לה את מה שחשבו שהגיע לה. העובדה שהייתה צלולה עד הסוף, יצרה אצלם מחויבות גדולה עוד יותר כלפיה.

שרה מספרת: "אחת הבעיות הקשות שליוו את חיי הייתה מחלתו המתמשכת של בעלי. כל תחום רפואת הלב היה מאוד בחיתוליו, הידע לא היה רב, ובמקרים רבים, כאשר קצרה ידם של הרופאים בישראל מלהושיע, הם המליצו בפני המשפחות לשלוח את חולה הלב לחו"ל, כדי לזכות ברפואה מתקדמת יותר. בעלי נסע פעמיים לאנגליה לניתוחי לב, ב-1956 וב-1960,

ונדרש כסף רב כדי לעמוד בכך. לי לא היה סכום כזה, ובינקה, כדרכו, נרתם לסייע והעמיד את כל הסכום הנדרש, בלי להסס וללא התנייה. לא החזרתי לו את הסכום שהעמיד לרשותנו, משום שלא היה בידי סכום כזה, והוא שידר לי כי מבחינתו זה בסדר, העיקר שהצליח לעזור לנו והעניק לבעלי עוד שנות חיים".

כל השנים ניצב בינקה לימינה של שרה, עודד, נתן עצה והעניק מכספו ביד נדיבה ככל שנדרש, וזאת עשה ללא חשבון ובלי לצפות לתמורה כלשהי.

* * * *

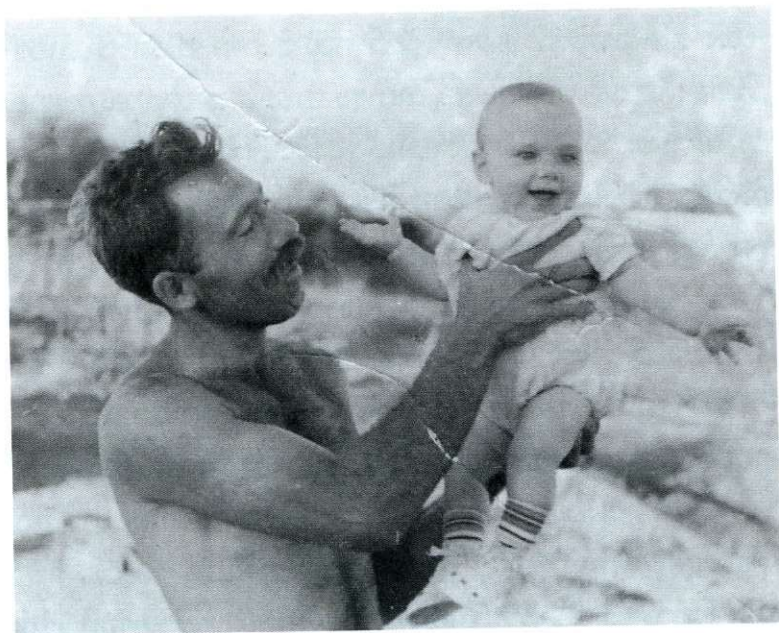
במובנים רבים היה בינקה חלוץ וחדשן והקדים את אנשי המושבה במהלכים שעשה. כך היה כאשר רכש לעצמו אופנוע, דבר שאיפשר למשפחה ניידות ואיכות חיים. כאשר נסעו לטייל, ישבה אסתר מאחור וחיה, הבת הבכורה, לפני אביה, שנראה בעיניה תמיד גדול וחזק. יש לדעת כי באותה תקופה לא היו שוטרי תנועה, לא הוצבו דרישות בטיחותיות, התנועה במעט הכבישים הייתה די דלילה, וכך ניתן היה לנסוע לכל מקום. אחד הבילויים המשפחתיים הזכור לטוב הייתה הנסיעה לים.

כעבור זמן עלה בדרגה ורכש גיפ, גם בכך היה ראשון במושבה. אסתר ישבה לצידו, וביניהם הניחו משטח, עליו ישב גרשון. עם הגיפ כבר הגיעו למקומות רחוקים יותר. רק כעבור שנים הסתבר עד כמה הייתה אסתר לחוצה מכל הנסיעות האלה, ולמעשה יותר משנהנתה ציפתה שהבילוי יסתיים ויחזרו בשלום הביתה...

ואם מדברים על ראשוניות, בינקה התקין לעצמו את הטלפון הראשון ביישוב. חיה זוכרת שכילדים רצו לקרוא למי שאליו

טילפנו. אנשי המושבה שביקשו לטלפן, עשו זאת כמעט באופן חופשי ונהגו להשאיר כסף על השולחן. בינקה ואסתר שמחו להעמיד את הטלפון לטובת כל מי שזקק.

כשאסתר ילדה את גרשון, בינקה הזמין הביתה עוזרת, מבנות המעברה שחיפשו עבודה. עד אז נהגה אסתר לעשות בעצמה את כל עבודות הבית. חיה: "אבא, שהיה טרוד בעבודותיו, ביקש בדרך זו להקל עליה בעת שתטפל בי ובתינוק. כך הגיעה לביתנו אישה בשם איזמירלדה, תימניה חרוצה. בייחוד אני זוכרת את הכביסה בחצר, עם ה'פּיילות' והקרש לקרצוף".

בינקה והבת הבכורה חיה

בינקה ובנו גרשון בטקס ברית המילה

גרשון התינוק בעגלה

בתום לימודיה של חיה במושבה, רשמו אותה הוריה להמשך לימודים בגימנסיה "הרצליה" בתל-אביב. כל בני המושבה שרצו להמשיך בתיכון עשו זאת, חלקם נסעו מדי יום לתל-אביב וחזרה. זה כלל לא היה פשוט וקל, אבל זו הייתה הדרך היחידה להתקדם. היו נערים ונערות שהעדיפו להתגורר בתל-אביב ולהגיע הביתה בסוף השבוע. אסתר ובינקה העדיפו שתגיע בכל יום הביתה ותימצא עימם. בכל בוקר בינקה לקח את חיה בגיפ לתחנת האוטובוס, וכאשר חזרה אחרי הצהרים מצאה אותה מחכה לה בגיפ, קורא עיתון וממתין. חיה: "הוריי לא ידעו מה פירוש לימודים בתיכון, כי לא למדו בעצמם, אבל הבינו את חשיבות המהלך הזה לחיי והיו מוכנים להשקיע כל מאמץ ולא חסכו בכסף, כדי לעשות זאת. גם כאשר נדרשתי לשיעורים פרטיים במקצועות מסוימים, ההורים מְמְנו זאת ללא כל בעיה. אבא עזר לי בעצמו באנגלית. אני מודה שהייתי תלמידה לא מצטיינת, אולי כתוצאה של עומס הנסיעות, שגרמו לי עייפות רבה, אבל הוריי לא באו אף פעם בטענות על הישגיי הלימודיים".

אסתר ובינקה ניהלו חיי משפחה יפים והיחסים ביניהם יכלו לשמש דוגמא לכל המביט מהצד. חיה מעידה כי אינה זוכרת מקרים של הרמת קול או מריבות, "בעיניי היו אלה חיי נישואים לדוגמא, כך צריכה להתנהל זוגיות – מתוך אהבה, כבוד, אכפתיות ודאגה"

התקיימה ביניהם חלוקת תפקידים די ברורה - בינקה במשק, אסתר בבית, אחראית על הטיפול בילדים. עוד נושא שבינקה שמח לקחת על עצמו - לנסוע לעשות קניות בשוק ברמלה.

אסתר לא אהבה זאת, משום שהמקום היה מלוכלך וסואן. בינקה הכיר את כל הסוחרים והירקנים, ונהנה להתחכך עימם. כהורים, בינקה נהג ביתר קשיחות, הציב דרישות, ואסתר, לעומתו, נהגה ביתר רכות, מפנקת, מתחשבת, מוכנה לעשות למען ילדיה כל דבר. לימים, גרשון שאל פעם את אמו: "מדוע לא חינכת אותנו לעשות דברים בבית?", והיא השיבה בפשטות: "נהגתי כך מתוך רצון לפנק".

בחג הביכורים (1963) – אסתר, חיה וגרשון

אחים חברים

חיה וגרשון בפורים

כאב, בינקה נמנע ממגע פיזי, נזכר גרשון, על חיבוק אין מה לדבר, ונשיקה – גבר הרי לא מנשק גבר... אבל ילדיו למדו לחיות עם המיגבלה הזו, נהנים מפיצוי בתחומים אחרים. הוא אהב והירבה לספר על ההיסטוריה המשפחתית, על מקומות בהם פעל ועבד. למרות שחזר וסיפר פעמים רבות על "עלילותיו", נהנו בני המשפחה בכל פעם כאילו זו הפעם הראשונה.

הבילוי הנפוץ במשפחה הייתה הנסיעה לים בשבתות. המעניין הוא שההורים כלל לא ידעו לשחות, די פחדו מהבילוי הזה, ושמחו בעיקר כאשר הסתיים כבר ועבר בשלום... מכיוון שלא היו בריכות באזור מגוריהם, נסעו עד ליד-אליהו ושם למדו הילדים לשחות וכיפו. אסתר ויתרה על האפשרות ללמוד לשחות, אך לפחות הייתה רגועה באשר לבטיחות ילדיה.

למזלו, בינקה הינו טיפוס של אוטודידאקט, שלא חדל ללמוד ולהעשיר עצמו כל השנים, מתוך עניין אישי, וכך פיצה עצמו במידה מסוימת על העובדה שלא למד באופן מסודר. על ההחמצה ההיא דיבר די בכאב, אבל עם השנים "סגר פערים". מאחורי ביתו הקים בינקה לול, אותו תכנן בעצמו ובנה בשתי ידיו. הודות לתבונת-כפיו בנה את הלול בצורה המוצלחת ביותר, עד-כדי-כך שכל מי שרצה להקים לול, בא לראות כיצד הוא עשה זאת ושאף לחקות אותו. אבל העיקר הוא הטיפול בתרנגולות עצמן. במשך שנים נהג לקרוא בעיון כתבי-עת שעסקו בחידושים בנושא הלול, וכך התעדכן בכל החידושים המקצועיים והגיע להישגים מרשימים.

חיה: "אחת התכונות הבולטות אצל אבא היא היותו אדם ישר והגון. זאת אף הנחיל לנו. אני זוכרת שפעם, בעת פעילות שנערכה בין מורים, הציגו בפנינו שאלה: מהי התכונה החשובה ביותר? אני אמרתי: 'יושר' - ולא כולם קיבלו זאת. היו שטענו: לאדם ישר קשה להסתדר בחיים. לעצמי אמרתי: עובדה שאבא ידע להסתדר בחיים, בנה את עצמו בעשר אצבעותיו. הוא חף מכל חשיבה מניפולטיבית, והדבר אף פעם לא מנע ממנו להגיע לתוצאות הטובות ביותר. נהפוך הוא, אנשים, גם כאלה שלא הכירו אותו, כאשר גילו את יושרו, נתנו לו את כל הקרדיט והלכו לקראתו ללא כל היסוס.

"עוד סימן ליושרו הייתה העובדה שאנשים השתמשו בשירותיו כבורר בעת חילוקי דעות, גם בתחומים בהם לא עסק. סמכו על יושרו ועל תבונתו וידעו שיפסוק באופן הכי נייטרלי ואובייקטיבי שניתן לתאר. לאחר שפסק, איש לא ערער על פסיקתו.

"שמעתי לא מעט על הקשר המיוחד ששרר בין אבא לאביו,
סבא שלי, שאותו לא הכרתי, אך אני נקראת על שמו 'חיים'.
מרשים אותי האופן בו אבא מדבר על אביו, עד היום, בכבוד
ואהבה גדולה. מעניין שכל מה שאני שומעת מאבא על אביו -
ישר, חרוץ, הגון, בעל יוזמה, מוביל - קיים גם אצל בינקה. זה
בהחלט מסביר את ההזדהות הרבה".

ז. חלוץ בנווה-דורון

לאחר קום המדינה ועם תום מלחמת העצמאות פתחה מדינת ישראל את שעריה בפני מאות אלפי עולים יהודים מארצות שונות. בתוך מספר שנים הכפילה אוכלוסיית המדינה את עצמה. המדינה הצעירה לא יכלה לספק מגורים ואמצעי קיום לעולים, וברחבי הארץ הוקמו בתי-עולים ומעברות, בהם שוכנו העולים באוהלים ובצריפים, בדרך כלל בצפיפות רבה. לשם כך עשתה המדינה שימוש במתקנים ובמחנות שהוקמו בארץ על-ידי האנגלים והתפנו עם עזיבתם.

גם באר-יעקב השתלבה במגמת הקליטה. הוקמה בה מעברה - "ח'טר" שמה - ובשיא תפוסתה התגוררו בה כ-35 אלף איש. ב-30 באוקטובר 1949 הוקמה במושבה מועצה מקומית, ששמה לה מטרה להגדיל את שטח היישוב ואת מספר התושבים. עקב בריחת הערבים וגירושם במלחמת העצמאות, התפנו באזור שטחים נרחבים, שנוצלו להקמת שכונה חדשה, שנקראה "הרחבת באר-יעקב", שכונה חקלאית שכללה 39 משקים וכן 12 משקי-עזר. לימים קיבלה השכונה את השם "נווה דורון", על-שם הצנחן סגן דורון שושני ז"ל, שנהרג בצידון בעת מלחמת לבנון הראשונה.

בשנים הבאות הוקמו שכונות נוספות וכן הוקם המושב תלמי-מנשה ובתחילת שנות ה-90 סופח גם הוא למושבה. בראשית שנות ה-50 פעל בינקה בשני מישורים: ב-1952 הקים את ביתו בשכונה החדשה נווה-דורון ולידו הקים לולים. המושבה נראתה לו צפופה מדיי והוא אמר לעצמו שהשכונה החדשה בוודאי תיבנה בסגנון חדיש יותר ועל כן החליט

להשתלב בה. הוא בחר חלקה על שטח שנראה מתאים ואשר נמצא סמוך לדרך שכבר נסללה. כל מתיישב קיבל מהתאחדות האיכרים שטח של 30 דונם ועוד משק-עזר. בנוסף לכך תרם בינקה ככל יכולתו לאוכלוסיות החדשות שנוספו למושבה: הדריך עולים חדשים, שלרובם התיישבות חקלאית לא הייתה מוכרת, והדריך ילדים ונערים שעלו לארץ בחסות עליית-הנוער והתחנכו בכפר הנוער על-שם יוהנה ז'בוטינסקי, הנמצא ליד קיבוץ נצר סרני. לימדו אותם עברית ומושגים בסיסיים בחקלאות: הכנת שטח, זריעה, עיבוד השטח.

בינקה נזכר בקוריוז, כיצד לימד את העולים להקים אוהל גדול למגורים. האוהל היה מונח מקופל ולעולים לא היה מושג כיצד מטפלים בו. בינקה הציב אותם מסביב, התחיל לתת הוראות, כפי שלמד בזמנו מהאנגלים, עד שבסיום המהלך ניצב אוהל, גדול ומתוח. העולים ממש התרגשו וכאשר הניפו את האוהל, אפילו פרצו במחיאות כפיים...

בהמשך הם קיבלו חומרי בניין להקמת בלוקונים. גם בינקה התחיל מבלוקון קטן ואחר-כך, עם השנים, כאשר התבסס, הוסיף עוד שני אגפים והגדיל את הבית לממדים הנוכחיים שלו. שני גופים טיפלו בקליטת העולים וביסוסם: הסוכנות היהודית והתאחדות האיכרים. נתנו פרה או שתיים, קצת מטילות, וכן ציוד לגידול בעלי החיים. בתחילה נתנו ללא רישום מסודר ואחר-כך החליטו לרשום בכל זאת מה קיבל כל מתיישב. אפשר לשאול: מדוע הקדימו את הנתונה לרישום? צריך להבין שבאותן שנים כך התנהלו הדברים: ללא שיטה וסדר, הבלאגן חגג. האמת היא שהגופים האלה הטילו ספק ביכולתו של מישהו להשתלט על הרישום באופן מסודר. פנו אל

בינקה, הוא קיבל ברצון את המשימה, והבהיר להם כי יעשה זאת באופן שיטתי.

בינקה הודיע לכל העולים על המועד בו יתבצע הרישום, והבהיר להם כי כדאי להם לעשות זאת במושבה באותו יום, אחרת יצטרכו לנסוע לרחובות ולעשות זאת בעצמם. הטיעון הזה השפיע וכל העולים התייצבו בזה אחר זה וחתמו על המסמכים. הפקידים היו המומים, שהרי לא האמינו כי מישהו יצליח ביום אחד לבצע את הרישום. שוב ושוב אמרו: "דבר כזה לא ראינו בשום מקום!". בינקה הסביר להם: "יש לכם דימוי לא נכון כלפי האנשים, אם מסבירים להם בהיגיון ויוצרים אצלם אמון, אין סיבה שלא ינהגו כפי שמבקשים מהם". אישה אחת סירבה לחתום, בטענה שלא קיבלה את הפריטים שעליהם מבקשים להחתים אותה, ובינקה הציע לה שתחתום, ואם באמת יסתבר שלא קיבלה, יחזיר לה מכיסו.

אנשי התאחדות האיכרים הביטו עליו בסוף היום בהתפעלות, כלא מאמינים, לחצו את ידיו ואמרו: "וואלה, אתה חברה'מן". מי שהשתלבו היטב בהתיישבות החדשה, היו עולים מפולין, שהשקיעו במשק שקיבלו ועשו כל מאמץ ללמוד ולהתפתח. חלקם זכו ובשטחים שקיבלו נותרו עצי פרי שהשאירו אחריהם הבעלים הערבים שברחו. העולים מתימן לא התגלו כבעלי יוזמה ועצמאיים, וחלקם העדיפו לעבוד אצל הפולנים. אחד העולים מפולין הצליח להביא עימו סכום כסף, אותו החביא בסנדלים של אמו. היה לו חוש עסקי והוא זיהה מיד צורך בסיסי של החקלאים והקים מפעל תערובת ראשון במושב, ממנו הרוויח לא מעט וביסס עצמו.

כעבור זמן התפתח סכסוך קרקעות עם יהודים עולים מעיראק, תושבי רמלה, שביקשו להשתלט על שטחים, שהיו עדיין ללא בעלות מוגדרת, אך אנשי באר-יעקב ראו בהם עתודה להתפתחות המושבה. הזעיקו את בינקה: "העיראקים הביאו טרקטורים והם חורשים!". הוא קרא לכל הגברים במושב ויצאו מול החורשים. ניסה להסביר לטרקטוריסטים שעליהם לפנות את השטח, משום שניסיונם לקבוע עובדות לא יצלח. הם סירבו להישמע לו, ובינקה אמר בשקט לחבריו: "כנראה שבלי מכות זה לא ילך!". ... בהמשך ביקש מאחד הטרקטוריסטים שירד, וכאשר הלה סירב, היכה אותו בינקה בחוזקה בפניו והלה שתת דם. הזעיקו את המשטרה, וכאשר באו השוטרים סיפר להם בינקה על מה המהומה ומה התרחש. עצרו את כולם, את החורשים – ירקנים מרמלה - ואותו, והם נלקחו למעצר במשטרה. השוטרים הושיבו אותם יחד באותו תא, אך למרבה הפלא לא שרר כל מתח ביניהם. כעבור זמן נפתחה הדלת והכניסו לרמלאים מגשי אוכל. בינקה: "הם הזמינו אותי לאכול איתם, ואני טענתי: 'אין צורך, עוד מעט יביאו גם לי'. הם טענו: 'לא נאכל, אלא אם תצטרף אלינו'. חשבתי לעצמי: לפני כמה שעות עוד נאבקנו, וכעת הם כבר נותנים כבוד... מסתבר שידעו להעריך את אומץ הלב שהפגנתי. גם לאחר מכן, בכל פעם שנפגשנו, החלפנו ברכת שלום. לעימות הזה היו תוצאות טובות מבחינתנו: הראינו להם כי לא נוותר, והם לא חזרו לנסות להשתלט על השטח. האדמה נותרה בידינו".

המתיישבים החדשים מצאו עצמם עומדים מול בעיות של אספקת מים. במושבה קיבלו את המים מבאר פרטית שקדח יצחקי, אבל בני המשפחה ניסו לנצל את התלות בהם ולהעלות

מחירים. המתיישבים באו אל הרשויות והבהירו: אנו מבקשים להתחבר לקידוח של חברת "מקורות" ברמלה ולהיות עצמאיים.

הבעיה נבעה, כך סבור בינקה, מכך שהם לא השתייכו למפלגה ולגורמים המתאים: לא היו קיבוץ ולא השתייכו לתנועות המיישבות, ועל כן נדרש מאבק ארוך ליישום הרעיונות שלהם. "התאחדות האיכרים" היה גוף קטן וחלש ולא התחשבו בו. בינקה נימנה על חמישה הפרדסנים שהובילו את המאבק להנחת קו מרכזי מרמלה, עם הסתעפויות לפרדסים שלהם.

הלכו למשרדי חברת "פרדס", הציגו שם את דרישותיהם וביקשו גיבוי למאבק על הזכויות המגיעות להם. אנשי "פרדס" ידעו להיכן להרים טלפון והעניין מיד צבר תאוצה: התקבלו האישורים והתקציב, העבודה נעשתה, הצינורות הונחו והפרדסנים קיבלו את המים מהמדינה כפי שרצו. בינקה נזכר בחיוך: "למדתי באופן מעשי את הפתגם: כשיש קשרים, לא צריך פרוטקציה"...

בינקה זוכר את הטרקטור הראשון שקנה, מסוג "פרגוסון". הוא שאל אדם בהתאחדות האיכרים, שתפקידו היה להעמיד הלוואות, איזה סוג כדאי לרכוש. כעבור זמן הפקיד קרא לבינקה, בישר לו שקיבל רשיון לרכוש טרקטור והמליץ על הפרגוסון. בינקה נשלח לנס-ציונה, כדי לראות את הטרקטור, ושם הבהירו לו כי התנאים שהועמדו לרשותו מצוינים, "ממש מציאה". האדם שעמד מולו אמר: "אם תחליט לא לקנות, תעביר לי את ניירות האישור ואשלם לך תמורתם". בינקה מעיד כי ניצל את הטרקטור הזה לעבודות שונות – חריש,

עיבודים והובלות – והוא ממש שינה את ההספקים ואת רמת הביצועים שלו. זו התבררה כרכישה מוצלחת ביותר.

בשלב מסוים היה לו שותף בשם חיקה, ויחד גידלו ירקות, אותם שיווקו בשוק של רמלה והובילו אותם עם עגלה רתומה לפרד.

כעבור מספר שנים שמע בינקה על כך שניתן לרכוש טרקטור זחל מסוג "אינטרנשיונאל", אלא שהאישור ניתן לפי כמות הדונמים שבידי החקלאי. היתרון של הטרקטור הזה היה ביכולתו להיכנס אל בין שורות הפרדס ולבצע כל עבודה. בינקה: "השטח שבידי לא הספיק ועל כן עשיתי הסכם עם פרחיה כהן, ביחד יכולנו לרכוש טרקטור כזה ולתכנן את העבודות כך שיבצע אותן בפרדסים של שנינו".

השותפות עם חיקה לא החזיקה מעמד, משום שאחיו הסיתו אותו נגד בינקה: "איך זה יכול להיות שבינקה מגדיל את הבית ונוטע פרדס? סימן שהוא גונב מהשותפות". על בינקה, שהכל מעידים על יושרו והגינותו, העלילו סיפור כזה! במקום לבדוק מי מהשניים חסכן ומתוכנן, ומי פזרן, העדיפו לסכסך ביניהם. בלית ברירה, הגיעה המחלוקת למשפט, ואת בינקה ייצג עורך-דין בשם מקוב. השופט ביקש מראש לעזור לשניים להגיע להסכם, כדי שיוכלו לחלק את הרכוש בצורה הוגנת ולהמשיך הלאה, כל אחד בדרכו. השופט גם הוסיף איום: "אם לא תגיעו להסכם, אמנה מפרק, אפשרות פחות טובה מבחינתכם". עורך-הדין מקוב אמר לשופט: "תן לי זמן להסדיר את העניינים ביניהם". וכך היה – מקוב ביקש מכל אחד לומר במה יבחר. חיקה בחר בטרקטור הגדול (האינטרנשיונאל) ובינקה בקטן (הפרגוסון). העניין הוא שהטרקטור הגדול היה לפני שיפוצ

(אובראול) והקטן - אחריו. בהמשך הסתבר שבינקה בחר באופציה היותר משתלמת. השופט קיבל את מה שהוסכם ביניהם ונתן לכך תוקף משפטי. כאשר חיקה הבין שבחר באופציה הגרועה, וכי כדי להשיש את הטרקטור שלו יידרש תיקון יקר, החל לטעון כי בינקה "סידר" אותו. מעניין שלפני כן חשב הפוך... אבל את ההסכם אי אפשר לשנות. בינקה נשאר עם פרגוסון במצב עבודה מצוין. הוא לא שמח על פירוק השותפות, אבל בנסיבות שנוצרו לא היה מנוס מכך.

כבר הזכרנו את העובדה שהמשפחה הייתה "ימנית" מבחינה פוליטית. בתחומים שונים למדו מה פירוש להיות מחוץ לקונצנזוס, להיות מקופחים ומופלים לרעה על-ידי הממשלה. כל זאת עד לשנת 1977, עת התרחש ה"מהפך", שהעלה את הליכוד ואת בגין לשלטון. האב חיים תמיד טען שהקיבוצים קיבלו מתנות מהממשלה, הכול בחינם, ועם המהפך חשב בינקה

בינקה ואסתר

לעצמו שעתה הדברים יתאזנו סופסוף. הוא לא אהב את הקיבוצים והדוגמא שלו היה קיבוץ נצר-סרני הסמוך: לדעתו הם היו סנובים, מתנשאים, לא רצו בקשר, ניהלו חיים סגורים, לא הסכימו שיתרחצו אצלם בבריכה בתקופה שרק להם הייתה כזו. באמצע שנות ה-80, עם המשבר בתנועה הקיבוצית, המפעל הגדול שלהם החל להפסיד והקיבוץ לא הצליח להתמודד עם המצב הכלכלי החדש וכמעט שהתפרק. מכיוון שהממשלה כבר לא הייתה "שלהם", ולא היה מי שיעזור להם, התקשו להתמודד עם המציאות החדשה. בינקה: "חשבתי לעצמי - לא נורא, שירגישו עכשיו את מה שאני וחבריי הרגשנו שנים רבות: להיות שייך לארגון קטן ולא נחשב, כאשר המשטר נוקט באפלייה כלפיך. אני תמכתי בימין, הערכתי מאוד את בגין, הזדהיתי עם תנועת ארץ-ישראל השלמה, ועם סיסמאות כמו: 'שתי גדות לירדן' ו'אף שעל'. כמוכן שהתנגדתי להחזרת השטחים שנכבשו ב-1967".

המשפחה הרחבה בטקס בר המצווה לגרשון

ח. יזם בתחום הנדל"ן

בשלבנים מסוימים של חייו התגלה בינקה כטיפוס של יזם, שאינו חושש לפתח נושאים, אך גם יודע לצאת מהתחום כאשר התפתחות העניינים אינה משתלמת. כך בנה ליד בית המשפחה מאפיה ונהנה מייצור הלחם. אבל כאשר התחילו להקים מאפיות אוטומטיות, החליט שבתחום הזה מיצה את עצמו ואינו רוצה להיכנס להשקעות גדולות רק כדי להתחרות – וחיסל את המאפיה שלו.

אבל הסיפור הגדול של היזמות התרחש במחצית השנייה של שנות השמונים ותחילת שנות התשעים. ענף הפרדסנות, שבמשך שנים היווה גולת כותרת של הייצוא הישראלי, החל לרדת מגודלתו ולהפסיד. בתחילה חשבו כי מדובר בתופעה חולפת, אך משהבינו כי מדובר במציאות חדשה, נדרש כל בעל פרדסים לקבל החלטה לגבי המשך דרכו.

הסיבה העיקרית למצב החדש נבעה מכך שארצות נוספות כנסו לתחרות על השוק האירופי, בעיקר ארצות צפון-אפריקה שהוצאות הייצור שלהן היו נמוכות יותר והן גם היו קרובות יותר לשווקים.

בינקה, שכבר לא היה צעיר, והבין כי לא יוכל להתמיד בעבודתו בחקלאות, ניסה לשכנע את גרשון להצטרף אליו, במטרה שעם הזמן יתפוס את מקומו. אלא שדי מהר הבין גרשון כי אינו נמשך לתחום ופנה לעיסוקים אחרים. הוא התגייס לשב"כ, התקבל ליחידה לאבטחת אישים, ובמסגרתה הוצב בשגרירויות של ישראל באירופה – בתחילה ברומניה ואחר-כך בבליה. באחת השבתות ליווה את השגריר בבליה

ואיבטח אותו בעת שטייל להנאתו. תוך כדי הליכה התעניין השגריר מהיכן בארץ בא גרשון ובמה הוא עוסק. גרשון סיפר על הפרדס המשפחתי, והשגריר מיהר להבהיר: "תאמר לאביך שיעקור מיד! אני מכיר את בעיות השוק המשותף, שהוא צרכן גדול של פרי הדר ישראלי, ואני אומר לך – אין עתיד לענף. הספרדים והצפון אפריקאים נכנסים חזק לתמונה וישראל לא תוכל להתחרות בהן!". המידע הזה היכה את גרשון בתדהמה והכריח אותו לחשוב מחדש על עתיד הנכס. בפעם הראשונה שהגיע לחופשה בארץ, קיים שיחה רצינית עם בינקה על הנושא. שניהם ידעו שהפרדס 'הזדקן' ונדרשת השקעה גדולה בחידושו. בינקה היה די בהלם: עד אז, הפרדס היה תמצית חייו, גאוותו המקצועית, שם בילה את רוב זמנו, והנה אומר לו גרשון שיש לחסל את הענף ממנו התפרנסה המשפחה כל השנים! גרשון: "ידעתי שאני מנחית עליו הכרעה קשה, אבל לא הייתה ברירה, אם נתעלם נספוג מכה קשה עוד יותר. באותה שיחה, אבא הקשיב ולא הגיב. כעבור שנה באתי שוב לחופשה וראיתי שהחל לעקור את הפרדס. בעיניי, אבא התגלה בכל גדולתו, למרות הקשר והיחס המיוחד שלו לפרדס, הבין בשכלו שאין מקום לסנטימנטים ויש לפעול על-פי היגיון. אני מאוד הערכת אתך על האופן בו קיבל החלטה וביצע אותה".

אגב, לאחר מספר שנים פגש גרשון את השגריר וסיפר לו כיצד פעלו על-פי הצעתו, וזה ביקש רשות לכלול את הסיפור בספרו האוטוביוגרפי...

המשפחה הפסידה את הפרדס, אך הצילה את עצמה, ונותרה עם שטח אדמה שערכו הנדל"ני לא ברור, בוודאי לא בשיעור שהתגלה עם השנים. בעוד בינקה מתלבט, הופיע אצלו אדם,

איש עסקים מתל-אביב, אמר כי הוא יודע על האדמות שבידיו, והציע להקים במקום תחנת דלק. הוא בן למשפחה שכולה, הבהיר, יש בידו רישיון – והציע שותפות. בינקה הרים טלפון לבלגיה אל גרשון ואמר כי הוא נוטה להסכים, שהרי בסך מדובר בחמישה דונם – עשירית מהשטח – ואינו רואה סיכון גדול בכך. בינקה ציפה לשמוע מגרשון התנגדות או תמיכה. כעת "עבר הכדור" אל גרשון וגם הוא נדרש לשיקול דעת רציני כדי לא להמליץ על מהלך מוטעה. גישתו של בינקה נראתה לגרשון, אלא שהוא חשש שמא מדובר ב'מעכרים' ממולחים שאולי טומנים לו פח. בדברים רבים סמך על אביו, אבל כאן מדובר בתחום עסקי, שלא ידע עד כמה יש לבינקה כישורים בו. מסתבר שהוא כן ניחן בחושים עסקיים נבונים, הם פשוט לא באו לידי ביטוי עד אז. מנימת קולו התרשם גרשון שבינקה היה שמח לו שב לארץ לעמוד לצידו. מכיוון שבאותה עת לא יכול היה לעזוב את עיסוקו, אמר לאביו בגלוי במה הוא תומך וממה הוא חושש. בינקה הקשיב ופסק: "הבנתי, אם כך אקח לי עורך-דין צמוד ואסתדר איתם". וכך אכן קרה – המשפחה שביקשה את השותפות עימו, משפחת רייכמן (עודד, בעל מוסד, ואוריאל, פרופסור מפורסם למשפטים) התגלו כאנשים הגונים וישרים.

בינקה ויתר על חמישה דונם, השותפות הוקמה והתחנה החלה לפעול ב-1994. בנוסף להקצאת השטח, בינקה החליט להשקיע כסף רב בהקמת התחנה, ולמרות שהיה בכך הימור לא קטן, טען שיתרת השטח תשמש בטוחה לעיסקה ותוכל לכסות כל הפסד. בינקה נהג לומר: "ברגע שהוקם שלט – כאן תקום תחנת דלק" - בבנק החלו לחייך אליי ולתמוך בכל מה

שביקשתי". התחנה החזירה לו כבוד וגאווה, והתגלתה כעסק משתלם מאוד.

בינקה: "כל עוד לא עלתה הצעה לייעד את האדמה למטרה אחרת, לא מיהרתי לעקור את הפרדס, למרות שהייתי מודע לכך שהוא נמצא בירידה. כאשר נפגשתי עם המשקיעים, הם עוררו את אמוני וביצענו את העיסקה על הצד הטוב ביותר. בקשתי אשראי מהבנק, כמובן עם התחייבות לשלם, ומנהל הבנק, שהכיר אותי כאדם ישר ואמין, הסכים להעמיד לרשותי את הסכום שביקשתי. בפועל, גרשון הפך למנהל התחנה, שגדלה והתפתחה עם השנים, והוא עושה זאת בהצלחה עד היום".

משפחת פלג בהרכב מלא :
שיר (מימין), רותם, אתי, גרשון, נפתלי (הסגן של גרשון) ונוי

ט. החיים כפנסיונר

כל אדם יודע כי בגיל מסוים יצא לפנסיה, על כל המשתמע מכך. לגבי עצמאי, הוא יכול להחליט מתי ואיך יעשה זאת, בדרך כלל הדבר תלוי במצבו הכלכלי והבריאותי. בנוסף לכך ישנה השאלה, מה יעשה אדם שמפסיק לעבוד, לאחר שבמשך שנים שימשה העבודה עיסוק עיקרי? כלומר, מה יעשה עם הזמן הרב שמתפנה לו? ישנם אנשים המתארגנים למצב החדש, וישנם האומרים לעצמם: הגיע זמני לפרוש מעבודה, העתיד ינחה אותי כיצד אמלא את זמני ובמה אעסוק.

לבינקה לא הייתה בעיה כלכלית לסיים לעבוד, בייחוד לאחר שעקר את הפרדס, הקים את תחנת הדלק, ועוד יותר כאשר אדמותיו קיבלו ערך נדל"ני, שרק עלה והתחזק עם התפתחות היישוב.

באשר לבריאות, היה לו ברור שלא יוכל לשמור עוד שנים רבות על מצבו הטוב, ואכן אירעו מספר מקרים, שהדליקו אצלו "נורה אדומה" ונתנו לו להבין כי ישנן מלאכות ופעילויות שכדאי שיימנע מהן, כמו למשל בעת שנפל מגג של לול בעת שהרכיב לו לוחות. אגב, באותו אירוע שיחק לו המזל – לא נפל על הרצפה, אלא על ערימת זבל עופות יבשה. לולא כך, הנפילה הייתה מסתיימת בכמה שברים... עם הזמן, החליט לחסל את הלול המשפחתי, וזאת משום שלא יכול היה לתאר מצב שבו יפקיד את הטיפול השוטף בידי מישהו זר. "אם איני יכול לעשות זאת בעצמי, מוטב שאחסל את הלול".

מה יעשה עם זמנו הפנוי? על כך באמת לא נתן את הדעת
והדבר לא נלקח בעת השיקול כיצד יתארגן לקראת השנים
הבאות.

ביישובים רבים פועלים מועדונים למבוגרים וקשישים,
המציעים שפע פעילויות מסוגים שונים: טיולים, חוגים עיוניים,
עמלנות. בינקה, משיקוליו הוא, בחר לא להצטרף למסגרת כזו.

עומדים מימין לשמאל: בינקה, כרמי (לא מזוהה)
יושבות: אסתר, בתיה, אשתו של כרמי, (לא מזוהה) ושרה

חיה: "יש לאבא סדר יום המורכב מפעילויות בבית ובחצר. בבוקר הוא קורא את העיתון עליו הוא מנוי ("ידיעות אחרונות"). לא סתם מרפרף, אלא קורא בעיון, כאשר העיתון משמש מקור חשוב להתמצאות ולמידה. בנוסף לכך הוא שומע חדשות מספר פעמים ביום וכך הוא שומר על קשר עם הדברים המתרחשים בארץ ובעולם.

הוא יוצא לחצר, עורך סיבוב לראות מה התחדש, מנקה, בודק היכן יש להשקות, מסדר את המחסן, עובד כמה שיכול ומתנצל על כך שאינו עושה יותר... אנחנו חוזרים ואומרים לו: "אתה עושה מספיק, זה מה שאתה יכול, עבדת מספיק כל חיידך", אך הוא מסרב להשלים עם המציאות החדשה, כאילו חייב להתנצל על כך שחדל לעבוד.

ההורים השתתפו בטיולי "גיל הזהב", כל עוד יכלו לעמוד בכך, עד שהתקשו לעמוד בדרישות והפסיקו. חשבנו לקנות לאבא מחשב, כדי ליצור עוד תחום מושך ובעל עניין, ואני רק יכולה להצטער כל כך שלא עשינו זאת בזמן, עכשיו כבר יהיה מאוד קשה ללמד אותו. ההורים הפכו ליושבי בית – אבא כתוצאה מהקשיים הפיזיים, ואימא, שבמשך שנים הייתה יותר ניידת, אבל מטבעה הינה יושבת-בית. כל השנים, אבא לקח על עצמו את המשימות והסידורים שמחוץ לבית, והתקיימה ביניהם חלוקת תפקידים ברורה, כאשר אימא אינה מתערבת בתחומי האחריות של אבא.

הבת חיה ובעלה וולודיה

מאי וכלבה

בתי מאי מאוד אוהבת לבקר בביתם של הסבים ובעינייה האוכל שמכינה סבתא הוא "הכי טעים בעולם". הם מקבלים אותה בחום ובאהבה והיא נותנת בהם אמון מוחלט. ביום שהחלה ללמוד הבאנו אותה לבית-הספר ואחר-כך נסענו לסידור דחוף כלשהו. בצהרים סבא בא לקחת אותה, והיא הייתה שקטה לגמרי כי ידעה שסבא יבוא. כיף לה איתם".

שרה: "פעם היה בא לבקרני כשהוא הולך ברגל הלוך ושוב, אחר-כך נסע חלק מהדרך, החנה את המכונית והלך את שארית המרחק. היום כבר אינו יכול לבא אליי, משום שקשה לו לעלות ולרדת במדרגות.

כאשר הוא מביט לאחור וסורק את פעילותו במשך השנים, הוא יכול להיות מאוד מרוצה ושבע רצון, כל דבר שנגע בו – הפך להצלחה; כל אחריות שלקח על עצמו – עמד בה על הצד הטוב ביותר. על כשלונות, אין מה לדבר.

אבא גם צבר מעמד ביישוב, אם כי היו אנשים שפה-ושם קינאו בו ובהצלחותיו, וניסו להעליל עליו ולטפול עלילות ושקרים, שתמיד הוכחו כלא נכונים. מעל לכל, אבא היה אדם הגון וישר, ואת זה איש לא יוכל לקחת ממנו.

ממשפחתו שבע נחת וגם הדור השני – נכדיו – מוקירים לו הערכה רבה.

בעניין אחד היה "כבד" – נסיעה לחו"ל. בשלב מסוים, כאשר גרשון ואתי שהו בשליחות בחו"ל, ושם נולדה בתם הבכורה רותם, דובר על כך שהם יטוסו לבלגיה להתרשם מהנכדה הראשונה. אבל איך יעזוב אבא את התרנגולות? והאם אימא תהיה מוכנה לנסוע לבד? ודאי שלא. ועל להישאר לבד, אחד ללא השני, אין מה לדבר. כך התלבטו כשמונה חודשים עד

שמצאו דרך לנסוע ביחד... הסבתא השנייה, לשם השוואה, פשוט עלתה לאווירון ונסעה. באותה נסיעה הם ביקרו בבלגיה ופריז - וחזרו.

באחד המכתבים שכתבה אתי מבריסל (באמצע ינואר 1986) לבינקה ואסתר, היא מספרת:

"מישהו חייב לשמור על הגחלת במשפחה שלנו... בכתיבה... ראשית, הרבה תודות על כל החבילות והמתנות ששלחתם לנו. הבאתי את החבילות מאוחר בלילה (הייתי צריכה קבל רק לחבילות!). 'הגברת הקטנה' כמובן התעוררה וסיפרתי לה שקיבלה מתנות מסבתא וסבא. קשה לתאר את השמחה וההשתוללות - היא בדקה הכול ומדדה בהתלהבות וכל רגע צעקה: 'זה מסבתא אסתר!' ואחר-כך: 'זה מסבא בלניקה', ועוד: זה מסבתא זוהר"... מרוב התרגשות, הכול התבלבל לה.

קנינו לה טייפ קטן, כי זו תקופת המוסיקה שלה וכל היום היא צמודה לקלטות ולשירים ואפילו הולכת לישון עם הטייפ.

להוציא אותה הבוקר מהבית לגן זו הייתה חוויה: היא לבשה את 'הסוודר החדש עם הסעיף' (צעף), ביד החזיקה את הטייפ, בידה השנייה שתי בובות שקיבלה וסיכה לראשה.

מחכים שהזמן יעבור ואני מכינה את רותם נפשית לנסיעה, והיא מחכה ומצפה. מדקלמת בעל-פה הכול. לפי התוכנית, רותם ואני נגיע בתחילת מרץ.

גרשון עובד הרבה וכמעט שאין רואים אותו. הערב
נחכה לו רותם ואני 'כמו ילדות טובות' ונכין לו ארוחה
טובה"

אבא אוהב את ביתו, ששופץ על-ידי ילדיו, ובנוסף לכך סידר
גרשון בתוך הבית מעקות לאורך הקירות, כדי שלא ייפול חס
וחלילה".

גרשון: "כאשר מלאו לאבא 80, ערכנו לכבודו חגיגת יום
הולדת גדולה. בהזדמנות זאת, הוא קיבל מספר החלטות
והבולטת בהן: ביקש מאיתנו לקחת ממנו את המכונית שלו
והפסיק לנהוג. לדעתי, הוא הקדים את המאוחר ויכול היה
להמשיך ולנהוג עוד זמן, אך כנראה שידע ממה הוא חושש, אם
כי בכך גזר על עצמו הגבלה לא פשוטה."

אתי: "בתקופה בה התחילה החברות ביני לבין גרשון, שְׁכַלְתִּי
את אבי, שהיה אז אדם צעיר, בן 44, מכה קשה עבורי. בינקה
ואסתר קיבלו אותי יפה מהתחלה, ולנוכח אסוני הרגשתי
שבינקה משדר כלפיי תחושת הזדהות ואמפתיה, אולי משום
שידע מהי המשמעות לאבד אבא בגיל צעיר.

בינקה מאוד גאה בנכדיו. היה בן קרוב ל-60 כשרותם נולדה,
ואי אפשר היה לטעות בכך שהם כבר מחכים לכך שיהפכו
לסבים. רותם הייתה ילדה יפה ורקדנית בולטת, ובינקה היה
מאוד גאה בה ושיבח אותה על תכונותיה, כישוריה ועל המראה
שלה.

שלושה דורות במשפחה: בינקה ואסתר, אתי וגרשון. עומדת - נוי

אני זוכרת שהלכנו איתו לרופא מומחה, כדי שיבדוק את הברכיים, שממש הציקו לו. נכנסנו לרופא ובינקה החל לספר לו על באר-יעקב. הרופא, שלא כדרכם של רופאים, הקשיב לו בסבלנות ולא האיץ בו, כאילו כל הזמן שבעולם עומד לרשותם, ואף סימן לנו שלא נורא, תוך שחיך בהבנה. כאשר סיימנו ליווה אותנו לדלת. בינקה אמר: "הוא מאוד נחמד, מאיזו עדה הוא?"...

אחת התכונות הבולטות אצל בינקה היא הנדיבות, הנכונות לעזור ולתת ללא חשבון למי שהוא מבקש לעזור. כל אחד מבני המשפחה זכה להכיר את התכונה הזו, מי יותר ומי פחות, ולהתפעל מכך שאינו מתהדר בכך, אינו מבקש שיוודו לו ואינו מצפה לתמורה.

למרות שהוא יכול לחיות ברמת חייו גבוהה בהרבה, לא שינה
אף פעם את אורח החייו הצנוע.

באופיו הוא דאגן, וכאשר מישהו מבני המשפחה מאושפז
בבית-חולים, אפילו רק לשם לידה, הוא מעדיף לשבת בבית-
החולים, ליד המיטה או במסדרון, מוכן לכל עזרה, אם
תידרש".

גרשון: "גיל 80 הוא באמת נקודת המעבר של אבא, כאשר
לפתע עבר ממצב של פעילות, גם אם זו הלכה והתמעטה, למצב
של אי פעילות. פשוט התיישב בבית, וזהו. רבים מחבריו, בני
גילו, הלכו לעולמם, דבר שעוד יותר צמצם את עולמו. נסיונות
שנעשו לעניין אותו בבילויים שונים נתקלו בהתנגדות, עד שהבנו
שאיך טעם בכך".

בינקה ואסתר לא הרבו לטוס, וזו ברכה לאחת מנסיעותיהם:

"מאחלים לכם נסיעה טובה ומהנה והרבה כיף ושמחה.

תהנו, תבלו, תכייפו – אך לחזור אל תשכחו!

באיטליה תאכלו פיצה וספגטי, ותטיילו ברומא, ונציה ופירנצה.

בשוויץ יהיה קצת קר ואז תצטרכו אלינו לחזור.

במטוס יהיה קצת צר, האוכל יהיה קר, וכאשר תיגמר הטיסה, בשדה-

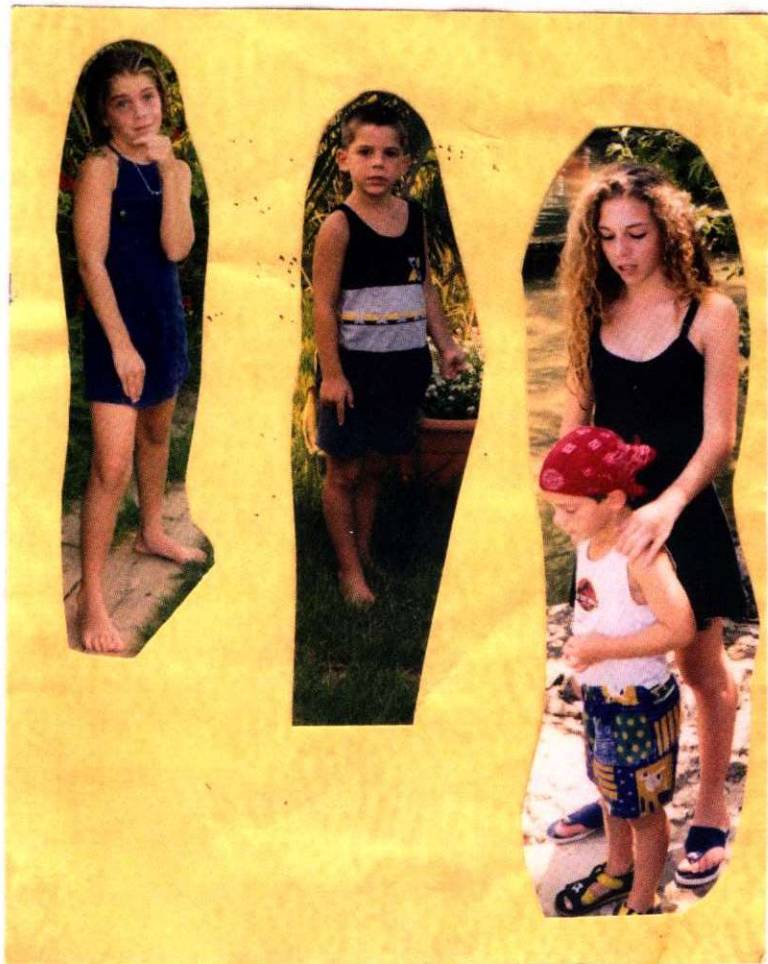
התעופה אנו נחכה ונצפה.

תכירו אנשים, תספרו להם על הנכדים החמודים, תיהנו מנופים

חדשים, ממבנים מעניינים ומתצוגות אמנות, והעיקר – תחזרו בריאים

ושלמים!

זסבא וסבתא!

ברכה מהנכדים

י. סבא גזעי

(נכדים מספרים על סבא)

שיר (הנכד, בנם של אתי וגרשון), בן שבע-עשרה וחצי: "אני מעריץ את סיפור החיים שלו. בגילי היום, אני מתקשה להבין איך נער בן 14 וקצת, 'פִּישֶׁר' קטן, מחזיק משפחה שלמה ומפרנס אותה. הוא גדל והתבגר, עוד לפני שהפך לגבר. אחד האנשים החכמים שאני מכיר, בעל ניסיון-חיים עצום, למרות שלא סיים יותר משמונה שנים. אני זוכר שבנינו שובך יונים, והוא בן 81, והתפעלתי באיזה דיוק עשה זאת - יצא נפלא, כמו פלס, וסבא מאוד התלהב מעצמו. בעבר החזיק יוני-דואר, דבר שנתן לו עניין בחיים".

רותם, הנכדה הבכורה, בת 26, בתם של אתי וגרשון: "סבא וסבתא הינם דמויות מאוד משמעותיות בחיים שלי ומהווים עבורי עוגן. הם כל השנים ביחד, המאפיין את יחסיהם הם נתינה ואהבה בלי סוף, אי אפשר לדבר על אחד בלי השני. זוגיות שמתקיימת מעל 60 שנה, מודל לחיקוי, לא רואים רבים כאלה".

נוי, בת 22, בתם של אתי וגרשון: "אם אנו לוקחים את סבתא להסתפר, הוא מלווה אותה עד הדלת ומבקש: 'תחזירי מהר את אשתי'. אם אני לוקחת את סבא לקניות, היא מלווה אותו עוד האוטו. הם לא יכולים להיפרד אפילו לשעה. שוב ושוב הוא חוזר: 'תשמרי על אשתי, תחזירי אותה מהר'. הם מהווים מודל לאהבה. נדיר שהם רבים או מתווכחים".

סבתא עם נכדה האהוב שיר

רותם: "לעתים נראה כאילו סבתא מבטלת עצמה לידו. היא מאוד שקטה ונינוחה, ובסך הכול שניהם מרגישים רגועים אחד ליד השני. כל השנים התקיימה ביניהם חלוקת עבודה – הוא עבד, היא ניהלה את הבית וגידלה את הילדים – ששניהם היו מרוצים ממנה. שמעתי אותו אומר לא פעם כי מצא את 'הטובה ביותר שישנה', וניכר שהוא מעריץ אותה. עם הזמן תפסנו כי בעצם אם רוצים להשפיע עליו, כדאי לנסות דרכה..."

יש בו גם 'גילויים של סבא' – למשל, כאשר הוא שומע שאחד מבני המשפחה חולה, תוך זמן קצר הוא מתייצב אצלו עם מרק, אותו בישלה סבתא. כשעבדתי בתחנת הדלק עם אבא, סבא נהג להגיע בכל צהריים, בדיוק בשעה 12, עם סנדביץ ומלפפון, ובננה בשקית. גם כאן הייתה חלוקה – סבתא הכינה וסבא הביא".

נוי: "סבא נהג לחכות לנו בכניסה לבית-הספר, ליד ביתן השומר, ונהנה לקחת אותנו הביתה. היו ילדים שהתביישו בסבאים שלהם כאשר אלה הופיעו בבית-הספר, אני מאוד נהניתי.

בביתם עמד לרשותנו חדר עם משחקים ובו בילינו, עד שההורים חזרו מהעבודה.

סבתא הייתה טיפוס מתחשב ותמיד הלכה לקראתנו. כאשר שמעה שסבא מאיץ בי ללמוד, שאלה: 'מה, כבר אי אפשר להעתיק?'. למרות היותה מבוגרת, יכולתי לדבר איתה על כל נושא שבעולם ולהתחלק איתה בדברים הכי אישיים. סבתא יודעת להקשיב, מאוד עירנית, היא מאוד 'בראש שלנו', לפעמים היא יכולה להפתיע ולשאול: 'ראית מה אייל גולן עשה לאשתו?...'".

"סבא אינו מפגין רגשות וכל מילה שיאמר אפשר להכפיל פי כמה"

"הכל אצלו אמיתי וישר" - הסבא המאושר זוכה להערצת נכדותיו

רותם: "היה לי חבר בתקופת התיכון ולא הסתדרנו, סבתא הייתה הראשונה שבאתי לבכות אצלה. אני בכיתי והיא עודדה: 'הכל יהיה בסדר'. כאשר סבא בא, ראה את המצב בו אני נתונה הצטרף למחזקים ואמר: 'היה בסדר!'. סבא לא מפגין רגשות ואינו מרבה במחמאות. כשהוא אומר: 'את נחמדה', סימן שהוא חושב שאני הכי יפה. כל מילת הערכה שיאמר, אפשר להכפיל פי כמה, כדי להבין את עוצמתה האמיתית.

לפעמים, כשהוא 'מתבלבל', חושב שהוא אבא שלנו וצריך לחנך אותנו, סבתא נוהגת לתקוע לו מרפקים, כדי להעמיד אותו במקום. נימוסי שולחן מאוד חשובים לו: למה המרפקים מונחים על השולחן בעת האכילה? למה אוכלים בפה פתוח? אגב, לסבא יש מקום קבוע בשולחן ואיש לא יעז לשבת במקום הזה. אם טעית, יקים אותך, אבל סבתא כבר תדאג לתקן את הטעות כדי למנוע בעיות.

סבא לא יודע לכעוס. לעיתים יאמר את דבריו בתוקף, באופן שאינו משתמע לשתי פנים, אבל מיד אחר-כך יתחיל לחייך. הוא לא ייצור מצב שיגרום למישהו להיעלב.

סבא ואבא מאוד קשורים, תמיד עבדו יחד, הם מתייעצים ביניהם וסומכים אחד על השני. רואים שקיימת ביניהם דאגה וכבוד הדדי.

סבתא קיבלה את אימא שלנו יפה מאוד, לא רואים יחסים כאלה בין חמה לחמות.

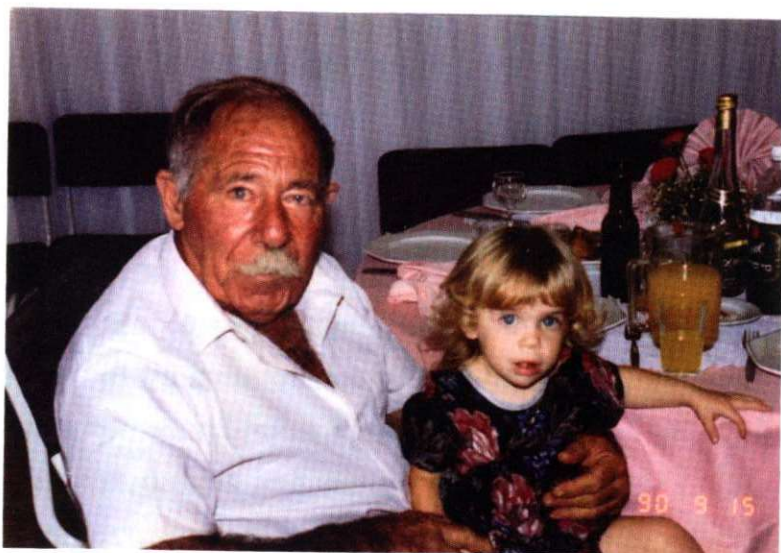
חוויה משותפת לשלושת הנכדים הייתה כאשר עבדנו בתחנת הדלק, או כאשר הסתובבנו במושבה. לכל מי ששמע שיש לנו קשר עם בינקה, מיד היה סיפור, שסופר תוך חיוך, והסתיים בתוספת: 'איזה בן אדם סבא שלך'.

למדתי מהסיפורים שהיה אדם נדיב, עזר לאנשים, הילווה כספים ותמך בכל דרך. הדבר עורר אצלי גאווה, הבנתי שהיה מין טיפוס של מנהיג מקומי.

אחד הדברים היפים אצל סבא, אולי הבולט ביותר – הכל אצלו אמיתי וישיר. הוא לא טיפוס של פוליטיקאי, לא מתחמן, אין אצלו 'חנחונים', הוא אינו מייפה דברים. כשאתה שואל משהו, תקבל תשובה הכי ישירה. הגישה הזו גורמת לכך שאנשים לא נעלבים ממנו, הוא תמים במובן הטוב והמתחשב של המילה".

נוי: "היו כאן פעם אורחים שישבו המון זמן. כשיצאו, אמר במעין תרעומת: 'הם לא רצו ללכת!'. הוא לא שם לב לכך שבינתיים הם חזרו לרגע. אמרתי לו: 'סבא, הם פה!', והוא ענה: 'אז מה?...'".

רותם: "סבא יודע הכל, כאשר ישב איתנו על שעורי הבית והסביר דברים לא ברורים, יכולנו להתפעל מהיכן ידע זאת, שהרי לא למד. אנגלית ידע טוב, כתוצאה של העבודה עם האנגלים, והשליטה בערבית היא תוצאה של העבודה המשותפת עם ערבים. לא פעם 'תפסנו' אותו קורא להנאתו באנציקלופדיה העברית, השוכנת כבוד על המדף עד היום. הוא סקרן מטבעו, טיפוס של חוקר, המגביר התעניינות, עד שהוא מרגיש שהוא מתמצא בעניין. לא קרה ששאלנו אותו משהו ולא ידע את התשובה. פעמים רבות מידע אישי, ואם לא, ידע היכן לחפש, וראית ש עצם העובדה שנשאל על משהו שאינו יודע, מיד יוצרת אצלו מוטיבציה לקרוא ולדעת.

סבא עם נוי.
הוא ביקש: 'אני רוצה מאוד שתתגיסי לצבא'

ככה זה כשנכדים אוהבים – המילים מיותרות

הייתה לו שיטה מעניינת להעברת מסרים: אם באת לספר דבר שקרה לך, הוא השיב מיד בסיפור על דבר שקרה לו, לא נשאר חייב, עד שהבנת את המסר.

לא שמעתי אותו בחיים אומר מילה רעה או 'מלכלך' על מישהו. בהיותי ילדה שמעתי פעם את אימא כועסת על סבתא. סבא הרגיע: 'אל תתאמצי כל כך, סבתא שלך לא פיקחית, אבל אישה טובה. עזבי, הניחי.'"

שיר: "הם ידעו לשנות יחס אלינו, הנכדים, בהתאם לגילנו. התייחסו אחרת כאשר היינו ילדים, ובאופן אחר כאשר התבגרנו, ידעו להתאים עצמם."

אתי: "בעת השרות הצבאי של נוי, התעוררו בעיות. נוי לא הסתדרה, אבל היה לה חשוב כיצד סבא יגיב. הוא ביקש: 'אני רוצה מאוד שתתגייסי לצבא'. ובהמשך נהג לומר: 'בזכותי נוי התגייסה!'"

רותם: "זו הייתה תקופה לא פשוטה, כאשר נוי עברה מבסיס לבסיס, אבא ואימא היו ב'קריזה', וסבתא כל יום הרימה טלפון אליי: 'מה שלום נוי? דיברת איתה? מה קורה איתה? אם את מדברת איתה, תגידי לה כך וכך'. סבא לחץ, אבל לא קשה מדיי, היה עם היד על הדופק."

נוי: "היה מצב שהוצאתי 'גימלים', וישבתי בבית כאילו אני חולה, אחרת איך אסביר את מה שעשיתי. כל המשפחה עסקה בנושא, לא ידעו איך לצאת מהתסבוכת. סבא ישב מולי בחדר העבודה שלו ואמר: 'איני מוכן שהנכדה שלי לא תעשה צבא. תשרתי כמו כולם, אחר-כך תלמדי ותעשי כסף, אבל עכשיו קודם כל צבא. אם קשה לך להגיע, אקנה לך אוטו, כך שלא

תצטרכי לנסוע באוטובוס או ברכבת. תעשי את מלוא השרותי.
בכך הוויכוח הסתיים, עשיתי כפי שביקש".

רותם: "בלי קשר למצבו הכלכלי, גם כאשר היה מאוד טוב, תמיד לבש מכנסיים של פלאחים ונעל סנדלים תנכיות. סבתא היא מחליטה מה הוא ילבש ואין על כך ויכוח, סבא עושה בדיוק מה שסבתא אומרת. פעם החלטנו לקנות לו בגדים חדשים. לקחנו דוגמאות ומספרים מבגדיו, קנינו, הבאנו לקראת החג והוא מאוד התרגש, משום שאינו רגיל לתשומת לב כזו. סבא תמיד נותן ואינו מצפה לדברים בתמורה. החמאנו לו על ההופעה והוא לא ידע איפה לשים את עצמו, הרגיש טוב וגאה. למחרת חזר לבגדים הרגילים, כאילו מדובר באירוע חד-פעמי, לא סגנון חדש שיאמץ לעצמו.

בחיי היומיום הוא נוהג כצנוע אמיתי, לדעתי צניעותו מוגזמת, אבל כך טוב לו והוא שלם עם כך. גם סבתא אישה צנועה בהתנהגותה ובהופעתה, אך היא המוציאה לפועל, נותנת המתנות, מאזנת. היא דיפלומטית, שתעדן דברים. סבא נוהג להגיד בפנים, היא תעדן ותחפש איך לעשות שלום בין כולם, תדאג שלא ייאמרו דברים לא ראויים, תתקע את המרפק אם תחשוב שחורגים... עוד דבר בו הם משלימים אחד את השני.

גם בנושאים שנראה כאילו סבתא 'לא בעניינים', היא מתפקדת מאחורי הקלעים, יודעת בדיוק מה קורה. הוא דומיננטי, היא מעורבת ומתמצאת.

"סבתא אישה צנועה בהתנהגותה ובהופעתה, אך היא הגורם המאזן"

סבתא והנכדות בליל הסדר

יש בינינו לעיתים חילוקי דעות לגבי החלטתו לזוז הצידה בגיל 80. אני חושבת שזו החלטה חכמה וריאלית, משום שהוא כבר נהג בצורה מדאיגה, והיה די מפחיד לנסוע איתו. הוא ראה את הקשיים הפיזיים, וקיבל החלטה שהייתה בלתי נמנעת, למרות שטמנה משבר קשה.

סבא מתקשה להשלים עם מכשירים הנכפים עליו עקב הזיקנה. מצד אחד הוא עקשן, וכאשר הוא מסרב למשהו, לא יעזור שום ניסיון לשכנע. כשהוא אומר: 'אל תנדנדי' – חבל על הזמן. כאשר עלה הצורך להתקין מכשיר שמיעה, סבתא ידעה לעשות זאת בדרכה החכמה כך שקיבל זאת, למרות שבהתחלה התנגד. גם עניין מקל ההליכה לא עבר בקלות".

נוי: "לקחתי פעם את סבתא לדודה בראשון-לציון. היא התלבשה יפה, התאפרה, קיבלה מחמאות, היו חיבוקים, עשה לה משהו. זה פן אצלה שלא כל-כך מוכר".

רותם: "לסבא חשוב מוסר העבודה, והוא אהב לראות אותנו עובדים. מגיל 16 עבדתי בתחנת הדלק, בעיקר בחופשים. כאשר נסעתי לחו"ל וחזרתי עם מינוס של כמה אלפים, אבא אמר: 'בסדר, בואי תעבדי בתחנה ותכסי את המינוס'. סבא שמע, בא אליי לתחנה במשמרת שלי, ואמר: 'שמעתי שחזרת עם מינוס, ואני רוצה לתת לך משהו, ביני לבינך, לא רוצה לערב בכך אף אחד אחר. אכסה לך חצי מהמינוס ואת השאר את תרוויחי מעבודתך'. יכול היה לכסות הכול, אבל ראה בכך פתרון חינוכי, עם ערך מוסף".

נוי: "כשאני באה לבקרם, הם שואלים מה שלומי ומה קורה אתי. סבא שואל אם אני עובדת, ואם לא, סבתא אומרת: 'לא נורא, היא תסתדר, מותר לה קצת חופש. היא תמצא, כבר

עבדה נורא קשה'. זה ההבדל בתגובה שלהם: סבא מעביר מסר וסבתא מרגיעה: 'הכל לא נורא'."

רותם: למרות חשיבות העבודה בעיניו, גם סבא מבין שיש גבולות. פעם עבדתי במקום שלא התייחסו אליי יפה, וזו הייתה חוויה לא נעימה. סבתא דאגה, ישר טילפנה ואמרה: 'אל תעבדי במקום שגורם לך לכאבי ראש, חלילה, רק שתהיי בריאה'. סבא סיפר משל על עבודתו אצל הבריטים, כאשר מישהו ניסה לדפוק אותו וסבא זכר זאת. יום אחד אותו אדם ביקש טובה, לשקר למענו, וסבא סירב. ההוא ניסה לאיים עליו, וסבא אמר: 'אתה רואה את שתי האבנים על הכביש? אשבור לך את הראש בהן! ואם הנבלות האלה יגידו לך משהו, תגידי להם שילכו לעזאזל'. פעם אמרתי להם: 'תודה על כך שאתם עוזרים לי בלימודים, אני מעריכה זאת, בזכותכם אהיה חכמה יותר'. סבתא אמרה: 'מה פתאום בזכותנו? את כבר חכמה!'

סבתא מעניקה לי דמי-כיס ביד נדיבה ולקראת יום ההולדת מוכנה לתת ללא גבול ואומרת: 'עשי עם זה משהו טוב'. כשעבדתי בשתי עבודות בו-זמנית, סבא היה מרוצה מאוד, וכל הזמן התעניין איך אני מסתדרת. סבתא הגיבה: 'למה בשני מקומות? למה כל כך הרבה?!'...

סבא שאל את שיר מתי הוא מתגייס, וסבתא משתגעת מדאגה, מאבדת את השקט האופייני: 'מה יש למהר?! לסבתא רע כשהיא רק חושבת על זה: 'בינקה, די, יש עוד הרבה זמן, עוד שנה, למה לדבר על כך?!'. שיר הוא הנכד האהוב שלה, היא רק שומעת את שמו וכבר מחייכת ואומרת: 'איזה מקסים ומוצלח'. זו אהבה הדדית.

שיר: "היה מקרה שסבא נפל בדירה, לפני שלוש-ארבע שנים. עד אז לא חשבנו על כך שדבר כזה יכול לקרות. אתה שומע על כך שזקנים נופלים, אבל רק כאשר הדבר קורה אצלך אתה פתאום מבין שסבא כבר לא כל-כך חזק. שרר בינינו די בלבול – מה עושים? איך עוזרים? איך מרימים? האם לקרוא לאמבולנס? למרבה המזל סבא דיבר באופן צלול וזה קצת הרגיע. התקשרנו לאבא והוא הנחה אותנו בטלפון כיצד לנהוג עד שהעזרה המקצועית תגיע. כאשר האמבולנס הגיע, סבא טען שהכול בדר ואינו רוצה שייקחו אותו לבית-חולים. שמחנו שהסתיים בשלום, אבל הבנו שמדובר במציאות חדשה. סבא, שתמיד עזר לכולם, הוא שיהיה מעתה זקוק לעזרה. אני חושב שרק לאחר שהכול הסתיים, הרשיתי לעצמי קצת לבכות בצד".

"סבתא מרגיעה ונוהגת לומר: לא נורא"

סוף דבר

קשה לתאר במילים את סבא וסבתא שלי. סבא הצליח בכל דבר שעשה, וסבתא עמדה שם לצידו.

הביקורים אצלם מדי יום, הנסיעות לקניות, לשוק, לתחנת הדלק, ארוחות יום השישי.

סבא מזכיר לי כבר כמה שנים את הימים בהם דרש ממני לשרת בצבא, רכש עבורי אוטו, שאמר כי לאחר השירות בצבא אלמד במכללה, שבדק אם אני עובדת ושהכל בסדר אצלי.

סבא פירנס משפחה, היה חקלאי, השתתף במבצע לפיצוץ מיפקדת חסן סלמה והגן על המושבה.

שמספר לי על ירח-הדבש שלהם בחיפה, ממנו סבתא מיהרה לחזור.

פירקנו איתו ועם אבא את ארגזי האפרוחים, החזיר אותנו מבית-הספר, פחד שאשאר ואחכה, התגאה ברותם על מוסר עבודתה, על התואר הראשון ועל השני שבדרך, חיכה בקוצר-רוח לשיר שיחזור מדרום-אמריקה ושתהיה לו כבר חברה רצינית.

סבתא יודעת הכול ותמיד לצידו, מכוונת את הדברים, מקשיבה ונותנת עצות, לא עוזבת את סבא לרגע, תומכת ועוזרת. מבחינתנו, קיבלנו מתנה.

ויש לנו עוד שמחות בדרך, איתם ועם כל בני המשפחה. אני מקווה ומאחלת שנמשיך לבקר מדי יום, נלך לצביקה ולירקן, לתחנה, ולקנות פרחים ביחד במשתלה לכבוד ימי הולדת.

שנשמח, שנאהב.

נני

יש כבוד- רחוב על-שם חיים פרידה בבאר יעקב